

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE

**UZTICĪBA LATVIJAS TIESU VARAI -
TIESNEŠU LOMA TAJĀ**

BAKALaura DARBS

Autors: **Egija Vilka**

Studenta apliecības Nr.: ev13027

Darba vadītājs: lektors Lauris Liepa

RĪGA

2016

ANOTĀCIJA

Par darba tematu izvēlēta sabiedrības uzticība Latvijas tiesu varai un tiesnešu loma tajā. Darbā tiek apskatīts kritiski zemo uzticības līmenis Latvijas tiesu varai un tiesnešiem. Darba mērķis ir atrast iemeslus nepietiekamai sabiedrības uzticībai tiesu varai un tiesnešiem un piedāvāt autores ieteikumus situācijas uzlabošanai.

Lai gūtu padziļinātāku sabiedrības viedokli, darba ietvaros veikta aptauja. Darbā ir analizēti aptaujā iegūtie rezultāti, kuri apstiprina zemo uzticības līmeni. Bez tam darbā analizēti statistikas dati, apskatīta tiesu prakse un izpētīta literatūra par šo tēmu, salīdzināta prakse citās valstīs, ņemta vērā personīgā pieredze, kā arī intervēti vairāki tieslietu eksperti.

Atslēgas vārdi: tiesneši, sabiedrības uzticība, Latvijas tiesu vara, aptauja.

ANNOTATION

The author has chosen the topic of the level of trust in Latvian judiciary and the role of judges in it. In the paper the author takes a look at the society's critically low level of trust in Latvian judiciary and judges. The purpose of this paper is to find reasons for the lack of trust in judiciary and judges and to offer author's recommendations to improve the situation.

To better understand public opinion, author created a survey about this topic. In the paper the author analyzes survey results, which confirms the previously stated that the level of trust is very low. Besides creating the survey author has also analyzed statistical data, studied court practice, researched literature about this topic and compared the situation in Latvian with experience in other countries, taken in account her experience, as well as done interviews with experts in this field.

Key words: judges, public trust, Latvia's judiciary, survey.

SATURS

ANOTĀCIJA	2
ANNOTATION	3
SATURS	4
APZĪMĒJUMU SARAKSTS	5
IEVADS	6
1. TIESU VARAS VISPĀRĪGIE ASPEKTI UN SABIEDRĪBAS UZTICĪBA TAI	8
1.1. Tiesu varas vieta publiskās varas sistēmā	8
1.2. Aptaujas “Uzticība Latvijas tiesu varai” datu un statistikas analīze	10
1.3. Tiesu noslogotība	12
1.4. Tiesneša amata prasības Latvijā un apstiprināšana amatā	13
1.5. Juridiskā izglītība – katra tiesneša pamatos	17
1.6. Tiesnešu atalgojums Latvijā un citur	20
2. TIESU PRAKSES PAR TIESNEŠU POLITISKO DARBĪBU ANALĪZE	23
2.1. Satversmes tiesas spriedums lietā par tiesneša dalību politiskajā partijā	23
2.2. Bangaloras tiesnešu ētikas principi - par tiesnešiem un politiskās darbībām	25
2.3. Tiesneša amata savienojamība ar dalību politiskajā partijā – citu valstu prakse ...	26
3. TIESNEŠA TĒLS LATVIJAS MASU MEDIJOS UN SABIEDRĪBAS ACĪS	28
3.1. Tiesneša tēls masu medijos	28
3.2. Tieslietu Ministrijas paveiktā un tiesu prakses apskats saistībā ar tiesnešiem un to saziņu ar masu medijiem	31
3.3. Ekspertu viedokļi par sabiedrības uzticību Latvijas tiesu varai	33
SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI	38
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI.....	39
Pielikums Nr. 1. – APTAUJA “Uzticība Latvijas tiesu varai”	44
Pielikums Nr. 2. – EKRĀNŠĀVIŅŠ NO APTAUJAS PLATFORMAS TYPEFORM	46
Pielikums Nr. 3. – GRAFIKS “Sabiedrības uzticības Latvijas tiesu varām vērtējums 10 baļļu skalā”	47
Dokumentārā lapa	48

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

- AT – Augstākā Tiesa
- Bangaloras principi – Bangaloras tiesnešu ētikas principi
- ES – Eiropas Savienība
- EST – Eiropas Savienības tiesa
- LESD – Līgums par Eiropas Savienības darbību
- LR – Latvijas Republika
- LU – Latvijas Universitāte
- MK – Ministru kabinets

IEVADS

Tiesneša tēls izsenis saistās ar viedu, sevišķi gudru un godīgu personu. Jau kopš seniem laikiem, pirms no dažādām tautām izveidojās valstis un tiesības, cilvēku starpā ikdienišķās situācijās bija strīdi, kurus pašu spēkiem nevarēja atrisināt. Tadā gadījumā talkā nāca kāds šķīrējs – sākotnēji tā bija kopsapulce, virssaitis, cilts vecākais, kāds gudrais vai vecajais¹.

Mūsdienās tiesnešu tēls mazliet ir cietis un vairs nav tik perfekts, kādam tam būtu jābūt. To ņemot vērā, darba autore šim zinātniskajam darbam izvēlējusies tematu - uzticība Latvijas tiesu varai, it sevišķi koncentrējoties uz tiesnešu lomu tajā. Temats ir aktuāls un tajā ir daudz problēmjaūtājumu, uz kuriem meklēt atbildes un kam pievērst uzmanību.

Pašreizējais Latvijas Valsts prezidents Raimonds Vējonis sarunā ar Augstākās Tiesas priekšsēdētāju pagājušā gada rudenī sacījis: “Spēcīga tiesu vara veido stabilas valsts pamatu, tāpēc mēs visi esam ieinteresēti, lai uzticība tiesu varai pakāpeniski augtu un nostiprinātos”², kas tikai pierāda temata aktualitāti. Pēc autores domām, visa tiesu varas atzara leģitimitāte un darbotiespēja balstās un sabiedrības uzticību un pārliecību, ka tiesa godprātīgi pilda savu galveno uzdevumu – tiesas spriešanu.

Darba autore, uzsākot darbu, apzinās, ka uzticība Latvijas tiesu varai ir zema. Tālāk darbā tiek meklēti un skaidroti zemās uzticības iemesli, un piedāvāti risinājumi uzticības celšanai.

Darba mērķi ietver atbilžu rašanu uz jautājumiem, kāpēc sabiedrības uzticība tiesu varai ir tik zema, kā tiesnešu uzvedība ietekmē sabiedrības uzticību, un kā celt uzticību tiesnešiem un tiesu varai.

Darbā autore vērtē arī citu valstu pieredzi, apskata datus, kas iegūti no izveidotās aptaujas, kā arī analizē citus, jau esošus statistikas datus par šo jomu.

Darba veidošanā izmantotas šādas pētniecības metodes: monogrāfiskā metode, dokumentu analīze, tiesas spriedumu analīze, eksperta intervija, kvantitatīvā metode – aptauja, statistikas datu analīze, kā arī personīgie novērojumi un pieredze.

Darbs sastāv no anotācijas latviešu un angļu valodā, ievada, trim lielām nodaļām, to apakšnodaļām un secinājumiem, ieteikumiem. Papildus darbā pievienoti trīs pielikumi – aptauja “Uzticība tiesu varai”, ekrānšāviņš no aptaujas izveides platformas un grafiks, kurā attēloti aptaujā iegūtie dati.

¹ M. Haritonovs, Par tiesām un tiesnešiem, Maskava, 1975

² Latvijas Valsts prezidenta kanceleja, Valsts prezidents aicina sekmēt uzticēšanos tiesu varai, 2015, pieejams http://president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=23427 [skatīts 17.04.2016.]

Pirmajā nodaļā “Tiesu varas vispārīgie aspekti un sabiedrības uzticība tai” un tās sešās apakšnodaļās apskatīts valsts varas dalīšanas princips un tiesu varas loma tajā, analizēti statistikas dati par sabiedrības uzticību tiesām, apkopotas tiesnešu amata prasības, kā arī apskatīts tiesnešu atalogums un tiesnešu izglītības sākumposms, tā problemātika.

Otrās nodaļas trijās apakšnodaļās apskatīta specifiska tiesu prakse, kas skar tiesnešu politisko darbību un citu valstu prakse saistībā ar tiesnešiem un to politisko darbību.

Visbeidzot, trešajā nodaļā apskatīts tiesnešu tēls, ko sabiedrībai rada masu mediji, un iekļauti ekspertu viedokļi par tiesnešu tēlu sabiedrības acīs.

Darbs noslēdzas ar secinājumiem, kas izriet no iepriekšējām nodaļām, un autores ieteikumiem situācijas uzlabošanai.

Darba autore pateicās visiem respondentiem, kas piedalījās aptaujā, un jomas ekspertiem, kas neatteica un sniedza interviju.

1. TIESU VARAS VISPĀRĪGIE ASPEKTI UN SABIEDRĪBAS UZTICĪBA TAI

1.1. Tiesu varas vieta publiskās varas sistēmā

Lai valstī stabili darbotos demokrātiskā iekārta, ir svarīgi ievērot tās pamatprincipus. Viens no tiem ir valsts varas dalīšanas princips. Šo principu pirmo reizi savā darbā “Par likumu garu” 18. gadsimtā pieminējis franču filozofs Šarls Luijs de Monteskjē. Princips nosaka, ka valsts vara ir jāsadala trijos atzaros – izpildvara, likumdevējvara un tiesu vara – un visi no tiem ir līdzvērtīgi cits ar citu un kopā veido valsts varu.

Ja tiesu vara tiek nostiprināta konstitūcijā, ikvienam tiesnesim, kurš ir daļa no tiesu varas, tiek piešķirta konstitucionālā leģitimitāte³. “Tiesu varas konstitucionālo leģitimitāti apliecina sabiedrības uzticēšanās tiesu varai un cieņa pret to.”⁴ Tas nozīmē, ka valsts varas dalīšanas princips dzīvē strādā, ja suverēns – tauta (izriet no Satversmes 2. panta⁵) – uzticas visiem trijiem valsts varas atzariem un paļaujas, ka tie godprātīgi pildīs savus pienākumus un uzdevumus, ko tauta tiem deleģējusi. Līdz ar to var pamatoti apgalvot, ka jo lielāka sabiedrības uzticība, jo labāk un sakārtotāk darbojas tiesu vara.

Latvijas Satversmē paredzētā valsts institucionālā sistēma balstās uz minēto valsts varas dalīšanas principu⁶. Tas izriet no Latvijas Republikas Satversmes 1. pantā ietvertā demokrātiskās republikas jēdziena, tāpat kā citi tiesiskas valsts principi⁷. “Varas dalīšanas mērķis ir personas brīvības garantiju saglabāšana, lai nepieļautu demokrātiskas tiesiskas valsts modeļa aizstāšanu ar autoritāru režīmu vai vienas personas patvaldību. Līdz ar to varas dalīšanas principa būtība ir politiskās ietekmes uz valsts un sabiedrības dzīvi sadalīšana un varas īstenošanas metožu mērenības nodrošināšana. Šis princips izpaužas valsts varas sadalījumā likumdošanas, izpildu un tiesu varā, ko realizē neatkarīgas un autonomas institūcijas.”

Izpildvara Latvijā ir piešķirta Ministru Kabinetam (pamatā noteikts jau Satversmes 58. pantā), likumdevējvara parlamentam jeb Saeimai, bet tiesu vara – tiesām.

³ LR Augstākās tiesas Biļetenes Nr. 12, Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr. 18 (2015), 2016, 13. lpp.

⁴ turpat

⁵ LR Satversme, 2. pants

⁶ Konstitucionālo tiesību komisija, “Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros”, 10. lpp.

⁷ LR Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2006-12-01, secinājumu daļas 6. punkts

Tiesu varu Latvijā realizē 35 rajonu (pilsētu) tiesas, sešas apgabaltiesas, Augstākā tiesa un Satversmes tiesa⁸. Kā teikts Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklī par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas ietvaros (turpmāk – Viedoklis) no 2011. gada, “tiesas spriešana ir valsts darbība, kuras rezultātā neatkarīgā un objektīvā institūcijā (tiesā) kontradiktorskā (jeb pušu) procesā starp tiesību subjektiem tiek izšķirts strīds par tiesībām”⁹.

Visām trīs varām ir uzdevums gan pildīt savus tiešos pienākumus, gan “horizontāli” kontrolēt abas pārējās varas. Atklāti kontrolējot un uzraugot cits citu valsts varas atzaru, sabiedrība redz, ka minētās trīs valsts varas nav visvarenas un neaizsniedzamas, tām nepiemīt visatļautība, un tās arī tiek uzmanītas. Diemžēl realitātē šī kontrole nedarbojas tik skaisti kā teorijā. Kā tas norādīts arī Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklī, izpildvaras un likumdevējvaras atzari it sevišķi ir pakļauti tiesu varas atzara kontrolei¹⁰, tādējādi sniedzot tiesu varas atzaram lielāku varu un paceļot to augstāk par abiem pārējiem. Šādi tiek jaukts līdzsvars horizontālajā valsts varas atzaru kontrolē.

Visi trīs valsts varas atzari būtībā sniedz sabiedriskos pakalpojumus savas valsts iedzīvotājiem un pilsoņiem¹¹. Šo pakalpojuma aspektu pilnvarotās personas, pildot savus amata pienākumus, reizēm piemirst. Kā tas norādīts Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklī Nr. 18, kas pieņemts 2015. gada 16. oktobrī Londonā, “tiesu varai, tāpat kā abām pārējām varām, jārada sabiedrībai un pārējām varām, kā tiek izmantotas tai piešķirtās pilnvaras, kompetences un neatkarība.” Īsāk sakot, tiesnešiem, tāpat kā citiem valsts varas pārstāvjiem un izpildītājiem, ir svarīgi uzturēt kontaktu ar sabiedrību, nenorobežoties par daudz no tās, komentēt savus lēmumus un darbus, kā arī atskaitīties tai¹².

⁸ Tiesu administrācija, mājaslapa – Latvijas Tiesas, pieejams <https://www.tiesas.lv/tiesu-sistema> [skatīt 29.03.2016.]

⁹ Konstitucionālo tiesību komisija, “Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros”, 2011, 11. lpp.

¹⁰ Konstitucionālo tiesību komisija, “Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros”, 2011, 12. lpp.

¹¹ LR Augstākās tiesas Biļetenes Nr. 12, Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr. 18 (2015), 2016, 14. lpp.

¹² turpat, 14. lpp.

1.2. Aptaujas “Uzticība Latvijas tiesu varai” datu un statistikas analīze

Ir svarīgi, lai visiem trijiem valsts varas atzariem būtu atbalsts no tiem, kas varu nodevuši to rokās. Latvijā tā ir tauta. Diemžēl Latvijas sabiedrības uzticība tiesu varai ir kritiski zema, tomēr augstāka nekā Saeimai un Ministru kabinetam.

Kompānija “SKDS” ir tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs, kas nodarbojas ar neatkarīgu pētījumu veikšanu. Dati no minētās kompānijas 2014. gadā veiktā pētījuma liecina, ka gandrīz puse aptaujāto neuzticas tiesu varai (43 % neuzticas; aptuveni 20 % nav viedokļa)¹³. Jaunākie dati, kas publicēti 2016. gada janvāra sākumā liecina, ka situācija ir mazliet uzlabojusies, taču joprojām nav apmierinoša – tiesām neuzticas 37,2 % aptaujāto (20,6 % nav viedokļa šajā jautājumā)¹⁴.

Par spīti zemajiem rādītājiem par sabiedrības uzticību, Satversmes tiesa ir izņēmums no pārējām Latvijas tiesu sistēmā ietilpstošajām tiesām. Satversmes tiesa Latvijas sabiedrībā iemantojusi ļoti augstu uzticību. 2010. gadā 70 % Latvijas sabiedrības uzticējās Satversmes tiesai¹⁵. Šis rādītājs ir augstāks par uzticības līmeni tiesām kopumā, kas attiecīgajā laikā bija 55 %. Šāda tendence, ka Satversmes tiesas uzticības rādītāji ir augstāki par tiesām kopumā, novērojama arī citos gados, un ir aktuāla arī šobrīd.

Darba autore savā darbā koncentrē uzmanību uz sabiedrības zemās uzticības līmeni pārējām – rajonu, apgabalu un Augstākajai – tiesām kopumā un tiesnešu ietekmi uz to.

Lai gūtu padziļinātāku izpratni par apkārtējās sabiedrības viedokli saistībā ar tās uzticību Latvijas tiesu varai un noskaidrotu zemās uzticības iemeslus, darba autore veica aptauju. Tās nosaukums - “Uzticība Latvijas tiesu varai”. Aptauja sastāv no 11 jautājumiem (pilnu jautājumu sarakstu un formu skatīt Pielikumā Nr. 1).

Aptauja izveidota platformā *Typeform* (<https://www.typeform.com/>). Pavisam uz aptaujas jautājumiem atbildēja 125 respondenti (skatīt Pielikumu Nr. 2. ar ekrānšāviņu no izveidotās aptaujas platformas ar respondentu skaitu), no tiem 76 sievietes un 49 vīrieši. Aptaujas respondentu vecuma mediāna atbilst vecuma grupai 18-35 gadi (70,4 %

¹³ Nra.lv, Pētījums: uzticēšanās politikai aug, tiesām - mazinās, 2015, pieejams <http://nra.lv/latvija/132308-petijums-uzticesanas-politikai-aug-tiesam-mazinas.htm> [skatīts 16.04.2016.]

¹⁴ Nra.lv, Pētījums: iedzīvotāji neuzticas KNAB, 2016, pieejams <http://nra.lv/latvija/159457-petijums-iedzivotaji-neuzticas-knab.htm> [skatīts 11.05.2016.]

¹⁵ LETA, “Cilvēki visvairāk uzticas Satversmes tiesai, vismazāk – Saeimai”, 2010, pieejams <http://nra.lv/latvija/17436-cilveki-visvairak-uzticas-satversmes-tiesai-vismazak-saeimai.htm> [skatīts 10.05.2016.]

respondentu), taču ir arī respondenti no vecuma grupām 1-17 (3,2 %), 36-55 (22,4 %) un 55+ (4 %).

Aptaujas izplatīšanai pamatā darba autore izmantojusi sociālos tīklus *Facebook* (<https://www.facebook.com/>) un *Twitter* (<https://twitter.com/>), un arī nosūtīja piekļuves adresi savam paziņu lokam ar e-pasta palīdzību. Tas, ka aptaujas respondenti līdz aptauja nonākuši tieši ar interneta un sociālo tīklu palīdzību, jau liecina par respondentu paradumiem – tie ir noteiktā formā sociāli aktīvi cilvēki. Tā kā šīs interneta vietnes un interneta lietošana kopumā nav īpaši populāras vecāka gada gājuma cilvēkiem, respondentu grupa 55+ ir maz pārstāvēta. Mazā vai nekāda izpratne par aptaujas izvēlēto tēmu visticamāk ir iemesls arī vecuma grupas 1-17 zemajai aktivitātei. Šī vecuma grupa nebija darba autores izveidotās aptaujas mērķauditorija, bet tās sniegtās atbildes arī tiek ņemtas vērā.

Aptaujas formāts paredzēja respondentu anonimitāti, tāpēc autore paļaujas, ka to sniegtās atbildes ir godīgas un pauž cilvēku patieso viedokli.

80 aptaujāto, kuri kopā veido 64 % jeb aptuveni divas trešdaļas no visiem respondentiem, uz jautājumu, vai viņi paši, viņu ģimenes locekļi vai tuvas personas ir saskarūšās ar tiesas procesu (skatīt Pielikumu Nr. 1., 4. jautājums) atbildēja apstiprinoši. Šis rādītājs ir ļoti augsts, un līdz ar to secināms, ka aptaujas respondenti ir savā ziņā aktīvāka sabiedrības daļa. Ja aptaujas mērogs un respondentu loks būtu plašāks, šis procentuālais rādītājs kristos. No šī jautājuma var secināt arī to, ka lielai daļai respondentu uzticību Latvijas tiesām veido arī pašu pieredze, ne tikai citu atstāsti vai informācija masu medijos.

Pēc Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas sniegtajiem datiem, 2016. gada maijā Latvijā ir 1247 zvērināti advokāti, 15 ES praktizējoši advokāti un 96 advokātu palīgi. Procentuāli pret aptuveno Latvijas iedzīvotāju skaitu (autore pieņem, ka tas ir aptuveni 2 milj.), advokātu skaits ir krietni mazāks par procenta desmitdaļu. Taču no aptaujas respondentiem, advokātu un citu juridisko profesiju pārstāvju skaits veido 6,4 %.

Divos aptaujas jautājumos atbildētājiem tika lūgts vērtējums 10 baļļu skalā (skatīt pielikumu Nr. 1., 7. jautājums). Pirmkārt, bija jānovērtē Latvijas tiesu sistēma pēc skalas, kur 1 atbilst pavisam novecojušai un 10 – modernai, mūsdienīgai un tehnoloģiski avancētai tiesu sistēmai. Vidējais vērtējums no visu respondentu atbildēm veido 4,85 balles, kas ir ļoti zems. No visiem respondentiem 30 ir devuši nesekmīgu vērtējumu (1-3).

Otrkārt, respondentiem bija jānovērtē sava subjektīvā uzticība Latvijas tiesu varai (skatīt pielikumu Nr. 1., 8. jautājums). Vērtējums 1 atbilst atbildei “nē, pavisam neuzticos”, savukārt 10 – “jā, uzticos pilnībā, tiesa vienmēr spriež pareizi”. Vidējais respondentu vērtējums šajā jautājumā ir 4,79 balles jeb knapi sekmīgs. Jāpiebilst, ka no visiem 125 vērtējumiem 37 ir nesekmīgi (1-3) un tikai viens vērtējums ir maksimālais – 10.

Pielikumā Nr. 3. redzamajā tabulā attēloti vidējie vērtējumi, ko respondent snieguši aptaujas 8. jautājumā (skatīt pielikumu Nr. 1.) 10 baļļu skalā pa vecuma grupām un pa dzimumiem. Pēc pievienotā grafika redzams, ka šīs aptaujas atbildētāju loks ne īpaši uzticas, drīzāk neuzticas Latvijas tiesu varai un neuzskata, ka tiesa vienmēr spriež pareizi un taisnīgi. Viszemāk savu uzticības līmeni Latvijas tiesām vērtē sievietes vecuma grupā 55+. Vidējā uzticības atzīme minētajā grupā ir 2,33. Turpretī visaugstāk uzticības līmeni – ar vidējo atzīmi 5,27 – vērtē vīrieši vecuma grupā 18-35.

Aptaujas respondentiem tika lūgts īsi aprakstīt savu pieredzi tiesas procesā. Tiem, kam tādas nebija, bija iespēja šo aptaujas lauciņu atstāt tukšu, ko arī darījusi aptuveni puse aptaujāto. Vairākās no atbildēm bija redzama tiesas kritika par to, ka process ir ļoti lēns un var vilkties gadiem, kas ir populārs viedoklis un atbilst patiesībai – process ir lēns un samērā sarežģīts.

Labākas atsauksmes par tiesas procesa gaitu un kvalitāti aptaujā pauž tie respondenti, kuri paši piedalījušies tiesas procesā kā viena no pusēm vai puses pārstāvis un kuriem tiesa spriedums bijis labvēlīgs, kas bija gaidāms rezultāts.

1.3. Tiesu noslogotība

Sabiedrībā ir izplatījies mīts par to, ka Latvijas tiesu sistēma ir pārslogota. Par to liecina arī autores izveidotās aptaujas rezultāti. Šo viedokli uztur un kultivē arī pati sistēma: “Tiesu sistēma neapšaubāmi ir noslogota,¹⁶” Augstākās tiesas plēnumā 2015. gadā apgalvojusi Augstākās tiesas civillietu departamenta priekšsēdētāja pienākumu izpildītāja Edīte Vernuša. Tā ir uzsvērtā kā neapstrīdama, eksistējoša problēma.

Taču ikgadējie statistikas dati, ko apkopo un publicē Eiropas Komisija, skatam paver pavisam citu ainu. Apskatot vidējo lietu skaitu no *The 2015 EU Justice Scoreboard*, kas ienācis tiesās (aprēķināšanai izmantotas visas civillietas, bezstrīdus lietas, Zemes grāmatas lietas, administratīvās lietas un citas, izņemot krimināllietas, kas ienākušas tiesā 2010., 2012. un 2013. gadā) uz 100 iedzīvotājiem, redzams, ka šis skaitlis Latvijā ir starp pieciem (!) zemākajiem Eiropas Savienībā. Minētajos trijos gadiem, tās bijušas aptuveni piecas lietas uz 100 iedzīvotājiem. Salīdzinājumam, Lietuvā tās bijušas teju 10 lietas, Dānija 45, bet Igaunijā piecas (2010. gadā) lietas un 20 (2012. gadā) lietas uz 100 iedzīvotājiem.

¹⁶ LETA, AT tiesnese: Tiesu sistēma neapšaubāmi ir noslogota, Latvija, 2015., pieejams <http://www.diena.lv/latvija/zinas/at-tiesnese-tiesu-sistema-neapsaubami-ir-noslogota-14090195> [skatīts 15.04.2016.]

Jaunākie pieejamie *The 2016 EU Justice Scoreboard* dati apstiprina iepriekšējos gados novērojamās tendences par lietu skaitu valstī uz 100 iedzīvotājiem – 2014. gadā Latvijā šis rādītājs joprojām saglabājies iepriekšējo gadu līmenī – zem piecām lietām uz 100 iedzīvotājiem¹⁷. Ņemot vērā, ka uz citu valstu fona, šis skaitlis ir viens no zemākajiem Eiropā, tiesnešu noslogojums Latvijas tiesās ir ļoti neproporcionāls un nav līdzsvarots.

Rīgas apgabaltiesa, kura, lai tuvinātos sabiedrībai un informētu to, izmanto sociālo platformu *Twitter* (twitter.com)¹⁸, kuram ir 310 miljoni aktīvo lietotāju visā pasaulē. Pārējām apgabaltiesām publiski pieejamu *Twitter* profilu nav. Rīgas apgabaltiesas darbība plaši izmantotajā sociālajā tīklā ir teju apsveicama, jo pietuvina tiesu moderni domājošajai un laikam līdzīgi esošajai sabiedrības daļai, kā arī sabiedrība tiek reāli informēta par tiesas darbu un aktualitātēm. Savā publiskajā profilā Rīgas apgabaltiesas ziņo, ka minētās tiesas civillietu tiesu kolēģijai izskatīšanai 2016. gada aprīlī nozīmētas vairāk kā 400 lietas, kamēr pārējās apgabaltiesās (Kurzemes, Vidzemes, Latgales, Zemgales) civillietu tiesu kolēģijām tajā pašā mēnesī nozīmēto lietu skaits svārstās ap 50 lietām. Redzams, ka lietu sadalījums pa tiesām ir neproporcionāls. Pēc autore domām, lietu sadalījumam tiesās vajadzētu būt vienmērīgākam. Ja vienam tiesnesim ir nozīmētas pārāk daudz lietas nelielā laika posmā, tiesnesis nespēj pilnvērtīgi sadalīt uzmanību visām lietām, kā rezultātā tiesa var pieņemt nepārdomātus un līdz galam neizsvērtus, un netaisnīgus lēmumus.

Pēc šiem datiem par ienākošo lietu skaitu un ziņām par tiesnešu noslogotību Latvijas tiesās, darba autore secina, ka Latvijas tiesās ir nepietiekams augsti kvalificētu un profesionālu tiesnešu skaits, kas varētu tikt galā ar tiesās ienākošo lietu skaitu samērīgā un saprātīgā termiņā. Redzams arī tas, ka esošo tiesnešu darbs uz priekšu iet lēni, kā rezultātā arī pats tiesas process ir pārāk lēns un neefektīvs. Katra negatīvā iezīme sabiedrības uzticību tiesai samazina.

1.4. Tiesneša amata prasības Latvijā un apstiprināšana amatā

Lai kļūtu par tiesnesi kādā no Latvijas tiesām, jāiegūst speciāla izglītība, jākļūst par juristu un jāizpilda virkne citu prasību. Prasības tiesneša amata kandidātam atšķirībā no daudzām citām profesijām ir noteiktas likumā. Tās ir attiecīgi augstākas secīgi sākot rajona tiesā, tad apgabala tiesā, tad Augstākajā tiesā un visbeidzot Satversmes tiesā.

¹⁷ Eiropas Komisija, *The 2016 EU Justice Scoreboard*, 5. lpp.

¹⁸ *Twitter, About*, 2016, pieejams <https://about.twitter.com/company> [skatīts 11.05.2016.]

Labklājības ministrijas izveidotajā profesiju klasifikatorā ir izveidota atsevišķa grupa – Tiesneši (klasifikatora kods 2612). Tā jā ietilpst tiesneši, senatori, tiesas priekšsēdētāji, to vietnieki, tiesu palātas priekšsēdētāji, tiesu kolēģijas priekšsēdētāji un tiesu nama priekšsēdētāji. Šīs grupas amata apraksts, ko piedāvā Labklājības ministrija, ir šāds: ”Šie vecākie speciālisti vada prāvu un pasludina spriedumu tiesā. Atsevišķajā grupā „2612 Tiesneši” iekļauto profesiju attiecīgie profesionālās darbības pamatuzdevumi:– izskatīt likumu, Ministru kabineta tiesību aktu un citu normatīvo aktu atbilstību Satversmei; izskatīt civillietas, administratīvās lietas un krimināllietas, pasludināt spriedumu; vadīt tiesas sēdes; izskatīt administratīvo pārkāpumu lietas, pieņemt šajās lietās lēmumus; tiesas procesos izskaidrot pusēm viņu pienākumus un tiesības; izskaidrot pasludinātos spriedumus un pieņemtos lēmumus; vadīt citus darbiniekus.”¹⁹. No tā redzams, ka tiesnešiem jāspēj pildīt ne tikai tiesas spriešanas funkcija, bet arī sev pakļautā un tiesai piederošā personāla vadības funkcija. Jāpievērš uzmanība arī frāzei “izskaidrot pasludinātos spriedumus un pieņemtos lēmumus”. Latvijas tiesneši šo daļu savā darbībā pilda šīs frāzes šaurākajā izpratnē un skaidro savus lēmumus tikai tiesas sēdes ietvaros attiecībā uz tiesas sēdē iesaistītajām personām, bet nedara to ar mērķi informēt plašāku sabiedrību, kas ir liels trūkums Latvijas tiesnešu praksē.

Kā to nosaka likuma “Par tiesu varu” 51. panta 1. daļa²⁰, par tiesnesi Latvijā var strādāt tikai Latvijas pilsonis – augsti kvalificēts un godīgs jurists. Īpašu uzmanību jāpievērš vārdam godīgs, kas minēts kā prasība. Tas nozīmē, ka tiesnesim laikā gaitā jābūt pierādījušam savu augsto morāli un ētikas principu ievērošanu, kā arī tiesneša reputācijai jābūt nevainojamai.

Latvijas Tiesnešu ētikas komisija savā skaidrojumā pauž šādu viedokli par tiesnešu godīgumu: “Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 1.kanons²¹ paredz, ka tiesneša rīcībai ir jābūt saskaņotai ar Latvijas Republikas Satversmi un likumu un jābūt godprātīgai, un tiesnesim personiski jāievēro augstas uzvedības kultūras normas, lai apstiprinātu tiesu varas neatkarību un godīgumu. Savukārt Latvijas tiesnešu ētikas kodeksa 2.kanons²² noteic, ka tiesnesis izvairās no necienīgas rīcības, kā arī no šķietamas šādas rīcības izraisīšanas. Tas nozīmē arī to, ka tiesnesim jāpieņem tādi uzvedības ierobežojumi, kas parastam cilvēkam var šķist apgrūtināši, turklāt tas jā dara pēc brīvas gribas. Aizliegums neatbilstoši uzvesties, kā arī izraisīt

¹⁹ Labklājības ministrija, Profesiju klasifikators, 2016, pieejams <http://www.lm.gov.lv/text/80> [skatīts 11.05.2016.]

²⁰ Latvijas Republikas likums Par tiesu varu, 51. pants

²¹ Latvijas tiesnešu ētikas kodekss, 1. kanons

²² Latvijas tiesnešu ētikas kodekss, 2. kanons

neatbilstošu uzvedību attiecas gan uz tiesneša profesionālo darbību, gan arī uz personisko dzīvi.”²³

Apstiprinot amatā tiesnesi, jāvērtē ne tikai viņa spēja paveikt uzdevumus, bet arī iekšējā pārliecība. “Uzticība tiesu varai balstās ne tikai uz to, ka tiesneši ir kompetenti un rūpīgi, bet arī uz tiesnešu godīgumu. Tiesnesis ir ne tikai solījies kalpot taisnīguma un patiesības ideāliem, uz kuriem balstās arī tiesiskums un demokrātija, bet arī apņēmis pats tos iemiesot. Līdz ar to tiesneša personīgās īpašības, uzvedība un tēls, ko viņš rada, ietekmē visu tiesu sistēmu kopumā un sabiedrības uzticību tiesu varai. Turklāt sabiedrība sagaida no tiesneša uzvedību, kas atbilst daudz augstākiem ētikas standartiem nekā citu sabiedrības locekļu uzvedība, proti, nevainojamu uzvedību.”²⁴

Latvijā par tiesnesi šobrīd var būt tikai Latvijas pilsoņi. Prasība pēc Latvijas pilsonības savulaik bija arī Latvijas zvērinātiem notāriem, kuri – tāpat kā tiesneši – ir valsts amatpersonas. Tā bija līdz Eiropas Savienības Tiesa lietā Nr. C-151/14, kur Eiropas Komisija vērsās pret Latviju²⁵, atzina, ka notāriem prasība pēc pilsonības ir pretunā Eiropas Savienības tiesībām, konkrētāk – Līguma par Eiropas Savienības darbību normām.

Tuvākajā nākotnē prasību pēc Latvijas pilsonības kā obligāto kritēriju visiem Latvijas tiesnešiem nav plānots mainīt. Pēc autores domām, tiesneši ir pietiekami stipri saistīti ar valsts varu, lai prasība pēc pilsonības būtu vērtējama kā pamatota, ne diskriminējoša. Latvijas sabiedrībā pilsonības faktors rada lielāku uzticību tiesnešiem nekā, ja šo amatu varētu ieņemt arī nepilsoņi. Prasība pēc pilsonības kā kritērijs tiesnešiem ir pamatots, jo ietilpst LESD 51. pantā²⁶ minētajā izņēmumā. Tas nosaka, ka ierobežojumu aizliegumi neattiecas uz tiem amatiem, kuros kaut netieši attiecīgajā valstī ir saistīti ar valsts varas īstenošanu, un līdz ar to nav uzskatāmi par diskriminējošiem un pilsonības pamata. Pēc autores domām, nevar noliegt, ka tiesneši, kuri veic galveno tiesas spriešanas funkciju vienā no valsts varas atzariem – tiesu varā - un rūpējas par valsts tiesiskuma saglabāšanu un uzturēšanu, īsteno valsts varu. Kā arī, skatoties uz šo prasību pēc Latvijas pilsonības no sabiedrības skata punkta, tas, ka tiesu spriež attiecīgās valsts pārstāvis, vairo uzticību tiesu varai un pārliecību, ka savas valsts pilsonis ir uzticīgs savas valsts likumiem.

²³ Tiesnešu ētikas komisijas skaidrojums Nr.23, Rīga, 2012, 1. lpp.

²⁴ Tiesnešu ētikas komisijas skaidrojums Nr.23, Rīga, 2012, 2. lpp.

²⁵ Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, “EST pasludina spriedumu pret Latviju par zvērinātu notāru pilsonības prasību atbilstību ES tiesībām”, pieejams <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presai/est-pasludina-spriedumu-pret-latviju-par-zverinatu-notaru-pilsonibas-prasibu-atbilstibu-es-tiesibam>, [skatīts 12.04.2016.]

²⁶ Līgums par Eiropas Savienības darbību, 51. pants

Lai aizpildītu tiesneša amata vakanci, tiek izsludināts atklāts pretendentu konkurss. Vispirms tiek sagatavots konkursa nolikums, kuru pēc Tieslietu ministra un Augstākās tiesas priekšsēdētāja ierosinājuma apstiprina Tieslietu padome²⁷.

Prasības rajona (pilsētas) tiesas, apgabala tiesas un Augstākās tiesas tiesneša amata kandidātiem noteiktas likumā "Par tiesu varu". Satversmes tiesas tiesnešu kandidātu prasības savukārt noteiktas "Satversmes tiesas likumā". Visus tiesnešus amatā apstiprina Saeima ar savu balsojumu.

Atšķirīgi ir dažāda līmeņu tiesu tiesnešu pilnvaru termiņi un iecelšanas procedūra. Rajona tiesas tiesnešiem termiņš ir trīs gadi un to nodod apstiprināšanai Saeimas balsojumā pēc Tieslietu ministra priekšlikuma²⁸. Pēc termiņa notecējuma Tiesnešu kvalifikācijas kolēģija sniedz atzinumu par tiesneša profesionālo darbību. Ja amatā pavadītais laiks tiek novērtēts pozitīvi, Saeima atkārtoti pēc Tieslietu ministra priekšlikuma balso par tiesneša pastiprināšanu amatā vai nu uz laiku līdz diviem gadiem, vai bez pilnvaru termiņa ierobežojuma²⁹.

Lai Satversmes tiesneša apstiprināšanu nodotu Saeimai balsošanai, savus kandidātu priekšlikumus iesniedz ne mazāk kā 10 Saeimas deputāti (trīs tiesnešus), Ministru kabinets (divus tiesnešus) un Augstākās tiesas plēnums (divus tiesnešus)³⁰. Lai gan tiesu vara Latvijā ir neatkarīga, kā to nosaka varas dalīšanas princips un arī Satversme, Saeimas balsojums tiesnešu iecelšanai un apstiprināšanai amatā piešķir visam politisku piegaršu. Saeimas deputāti ar savu balsojumu var izvēlēties sev tīkamāku tiesnesi, kura viedokli atbilst attiecīgā deputāta partijas viedoklim vai personīgajai politiskajai nostājai. Tāpēc tiesnešiem ir ļoti svarīgi līdz apstiprināšanai amatā un arī savas profesionālās darbības laikā atturēties no sava politiskā viedokļa skaļas un publiskas paušanas, atsevišķu politiķu vai partiju atbalstīšanas un dalības politiskajās partijās un citās līdzīgās apvienībās.

Sabiedrībai Latvijā ir tendences visu mazliet dramatisēt un paspīlgtināt. Tā kā uzticība politiķiem Latvijā ir ļoti zema (kompānijas "SKDS" dati par 2015. gadu liecina, ka tikai 14% aptaujāto respondentu Latvijā uzticas politiskajām partijām³¹), viss, kas ar to saistās automātiski attāli asociējas ar korupciju, negodīgumu un citām parādībām, kurām godīgā politiskajā vidē nebūtu vietas. Sabiedrība, komentējot kārtību, kurā Saeima apstiprina tiesnešu amatā, argumentē, ka "šāda kārtība padara tiesnesi atkarīgu no deputātiem, turklāt deputāti

²⁷ Latvijas Republikas likums Par tiesu varu 51. panta 3. daļa

²⁸ turpat, 60. panta 1. daļa

²⁹ turpat, 60. panta 2. daļa

³⁰ Latvijas Republikas Satversmes tiesas likums, 4. panta 1. daļa

³¹ Nra.lv, Pētījums: uzticēšanās politikai aug, tiesām - mazinās, 2015, pieejams

<http://nra.lv/latvija/132308-petijums-uzticesanas-politikai-aug-tiesam-mazinas.htm> [skatīts 16.04.2016.]

neesot pietiekami kompeteni, lai spētu izvērtēt tiesneša amata kandidātu”³². Kā to norāda pētījuma “Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves” autori, šāds viedoklis nav atbalstāms³³ un ir jau saknē aplams. Saeimas dalība tiesnešu apstiprināšanā amatā saglabā reālo saikni ar valsts varas leģitimitātes avotu – tautu. “Tikai Saeimai ir tiesības lemt tautas vārdā, pilnvarojot tiesnešus, jo tikai Saeimai ir tiešs tautas pilnvarojums un atbilstoša leģitimitātes bāze.”³⁴

Nododot tiesnešu apstiprināšanu amatā cita valsts varas atzara rokās, tiek saglabāts līdzsvars starp valsts varas atzariem un savstarpējā kontrole, kas ir valsts varas dalīšanas principa pamatā – valsts varas atzari cits citu kontrolē. “Nekontrolēta vara, kura nevienam nav atbildīga, agrāk vai vēlāk noved pie tirānijas. Savukārt atkarīgs varas atzars neveic pilnvērtīgi savas funkcijas.”³⁵

Sabiedrības uzticību un pārliecību par to, ka tiesu vara, precīzāk – tiesneši nav saistīti ar politiskajām partijām, pēc autores domām, grauj precedenti, kad tiesnesis pēc savu pilnvaru termiņa beigām īsā laika posmā pievienojas kādai politiskajai partijai un aktīvi darbojas tajā. Lai gan tas nav nevienā Latvijas Republikas likumā aizliegts, un neļaut tiesnesim būt politiski aktīvam arī pēc savu pilnvaru termiņa beigām nebūtu samērīgs ierobežojums, šādi gadījumi rada aizdomas par tiesneša rīcību viņa pilnvaru laikā.

1.5. Juridiskā izglītība – katra tiesneša pamatos

Pirmais solis, lai persona kļūtu par jebkuras juridiskās profesijas pārstāvi, ir juridiskā izglītība. Latvijā juridisko izglītību iespējams iegūt vairākās akreditētās augstskolās, tai skaitā Latvijas Universitātē (turpmāk –LU), kurā mācās arī darba autore. Salīdzinājumā ar citām augstskolām LU ir lielākā pieredze un tā sagatavo visvairāk juristu. LU tiek iegūtas teorētiskas zināšanas par tiesu sistēmu, procesa veidiem, tiesību teoriju, dažādiem tiesību veidiem, kā tās aizstāvēt un citas zināšanas.

³² prof. Dr.iur. Sanita Osipova, Aigars Strupišs, Aija Rieba, Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves, nodaļa 1.3.1., pieejams <http://www.juristavards.lv/doc/206150-tiesu-varas-neatkaribas-un-efektivitates-palielinasanas-un-nostiprinanas-rezerves/> [skatīts 02.04.2016.]

³³ turpat, nodaļa 1.3.1.

³⁴ turpat, nodaļa 1.3.1.

³⁵ turpat, nodaļa 1.1.

Bez juridiskās izglītības par tiesnesi kļūt nevar, tāpēc pamatoti var teikt, ka juridiskā izglītība ir pamatos katram tiesnesim. Diemžēl, ir lietas, ko iemācīties nevar nevienā universitātē vai skolā. Tā ir katra paša morāle, ētika un empātijas sajūta.

Pēc autores novērojumiem savā universitātē (LU) nepilnu trīs gadu laikā, liela daļa studentu neievēro universitātes iekšējos noteikumus. Pārbaudījumu laikā (ieskaitēs, kontroldarbos, kursa noslēguma darbos – eksāmenos) universitātē bieži novērojama aina, kurā studenti izmanto palīglīdzekļus, piemēram, savas un citu piezīmes, mobilos telefonus un interneta pieslēgumu tajos, sazinās savā starpā un negodprātīgi veic pārbaudījumus. LU iekšējie noteikumi paredz disciplinārsodus par iekšējo kārtības noteikumu neievērošanu. Par šo noteikumu un par akadēmiskā godīguma pārkāpumiem LU studējošajiem var izteikt brīdinājumu par eksmatrikulāciju³⁶. Par būtiskiem pārkāpumiem var piemērot eksmatrikulāciju, kas ir svītrosana no studējošo saraksta. Disciplinārsoda veidu izvēlas, izvērtējot pārkāpuma raksturu, sekas, studējošā vainas pakāpi un ziņas, kas raksturo studējošā personību³⁷.

Lai noskaidrotu, cik bieži LU Juridiskās fakultātes studenti pēdējo gadu laikā ir sodīti par negodprātīgu pārbaudījumu kārtošanu, darba autore vērsās LU Studentu servisā, kas sniedza turpmāk aprakstītos datus.

Laika posmā no 2013. gada rudens semestra sākuma līdz 2016. gada pavasara semestrim pavisam LU Juridiskajā fakultātē par negodprātīgu pārbaudījumu veikšanu ar smagāko no disciplinārsodiem – eksmatrikulāciju – sodīts viens students. Šis skaitlis ir mazs un it kā neliecina, ka negodprātība, kas bijusi par iemeslu izslēgšanai, būtu aktuāla problēma studentu vidū. Taču rezultātā studenti pierod pie visatļautības un gūst sajūtu, ka šāda rīcība ir pieļaujama. Tas degradē topošo juridisko profesiju pārstāvju, tai skaitā tiesnešu, ētikas principus un pārliecību, kā arī diskreditē pašu mācību iestādi un akadēmisko vidi.

LU Juridiskajā fakultātē gan bijuši vairāki gadījumi, kad pastāvējusi iespēja studentu sodīt ar smagāko no disciplinārsodiem, taču LU iekšējās kārtības noteikumos studējošajiem, punktā 8.5.³⁸ minētais termiņš – viens mēnesis kopš pārkāpuma dienas bieži vien bijis kā glābiņš studentam un iemesls disciplinārsoda nepiemērošanai. Ja šāds termiņš ierobežojums netiktu noteikts, eksmatrikulēto studentu skaits visticamāk pieaugtu.

Pēc autores domām, LU mācībspēkiem, t.i. no lektoriem līdz profesoriem, viesdocētājiem, kā arī palīgpersonālam, kas uzrauga pārbaudījumu norisi, būtu daudz stingrāk jāuzmana, lai studenti pārbaudījumus veiktu godprātīgi un bez palīgmateriāliem un neatļautiem līdzekļiem. Vairāk gadījumu, kuros par atklātu pārkāpumu tiktu piemērots stingrākais soda veids – eksmatrikulācija jeb izslēgšana no universitātes - gan “attīrītu”

³⁶ Latvijas Universitātes iekšējās kārtības noteikumi studējošajiem, 8.1. punkts

³⁷ turpat, 8.3. punkts

³⁸ Latvijas Universitātes iekšējās kārtības noteikumi studējošajiem, 8.5. punkts

studentu pulku, gan radītu preventīvu iedarbību. Preventīvā iedarbība šādās situācijās arī pārējiem studentiem liktu aizdomāties par to, vai ir vērts riskēt un mēģināt nokārtot pārbaudījumus negodīgi.

Uztraukumam par to, ka tas varētu par daudz samazināt studējošo skaitu, nav pamata, jo Latvijā šobrīd ir juridisko zinātņu studentu pārprodukcija. LU studenta servisa dati, kas iegūti pēc autores lūguma, liecina, ka 2015. gadā mācības LU Juridiskajā fakultātē bakalaura studiju programmā “Tiesību zinātne” pilna laika klātienē uzsāka 236 studenti un nepilna laika klātienē vēl 141 students. Savukārt LU profesionālā maģistra studiju programmā “Tiesību zinātne” 2015. gadā uzņemti 196 studenti. 2015. gadā bakalaura grādu tiesību zinātnēs ieguvuši 225 studenti, bet maģistra grādu – 131 students. Pie tam, jāņem vērā, ja Latvijas Universitāte nav vienīgā augstskola Latvijā, kura piedāvā apgūt tiesību zinātnes.

2015. gada jūnija žurnāla *Jurista Vārds* izdevumā intervijā ar Augstākās tiesas tiesnesi Jāni Neimani pausta šāda atziņa par brīvajam tirgum nodoto juridisko izglītību Latvijā: “Pats par sevi tas ir normāli un pieņemami, bet galvenā problēma ir, ka katrs ražotājs, ja tā var teikt par augstskolu, var vērtēt savu saražoto produktu, uzskatot, ka tas ir pats labākais un attiekties nekritiski pret kļūdām. Katra augstskola, universitāte ir ieinteresēta piešķirt juridisko studiju beidzējam diplomu, lai tādējādi radītu – pie mums studijas norit veiksmīgi, mums ir ļoti daudz studējošo. Faktiski šī brīvā konkurence savā ziņā pazemina prasību līmeni. Tāpēc būtu jāievieš neatkarīgs vienots eksāmens visām juridiskās izglītības programmām. Tas nozīmē, ka gala eksāmenu pieņemtu nevis tie, kas šo produktu ražo, bet pilnīgi neitrāli cilvēki.”³⁹

Darba autore uzskata, ka svarīga ir nevis kvanitāte, bet gan kvalitāte, un tas jāattiecinā uz LU juridiskās fakultātes studentiem, tāpat kā uz citās universitātēs un augstskolās studējošajiem topošajiem juristiem. Iespējams, bez stingrākas kontroles no mācībspēku puses, šajā situācijā līdzētu arī augstākās iestāšanās prasības, it īpaši tiem, kuri mācās par valsts līdzekļiem tā saucamajās budžeta vietās, mācību programmu pārskatīšana un valstī noteiktas vienotas augstāka līmeņa prasības par mācību saturu un kvalitāti.

Topošajiem tiesnešiem nepieciešama prakse. Latvijā nav specializētas izglītības iestādes, kurā apmācītu tiesnešus. Tā vietā topošajiem tiesnešiem jāpavada noteikts darba laiks, kādā ar tiesneša tiešo darbu saistītā darba vietā. Tas nozīmē, ka nākamie tiesneši savas iemaņas gūst no citiem jau praktizējošiem tiesnešiem. Līdz ar to, vecās metodes, kas būtu jāuzlabo, tiek nodotas nākamajai “tiesnešu paaudzei”. Ja Latvijā būtu kāda specializētā mācību iestāde tiesnešiem, jaunas metodes un darbības veidus, komunikācijas prasmes, kā arī

³⁹ Jurista Vārds, Ilona Bērziņa, Kā stiprināsim tiesu kvalitāti?, 01.06.2015., pieejams <http://www.juristavards.lv/mikrofons/73-ka-stiprinasim-tiesu-kvalitati/> [skatīts 24.05.2016.]

vadības prasmes būtu vieglāk ieviest nākamo tiesnešu ikdienā. Līdzīgu viedokli pauž arī Jānis Neimanis intervijā izdevumam *Jurista Vārds*⁴⁰.

1.6. Tiesnešu atalgojums Latvijā un citur

Tiesnešus, tāpat kā citus profesionāli orientētus cilvēkus, interesē karjeras izaugsme un konkurētspējīgs atalgojums. Latvijas tiesu praksē ir gadījumi, kad tiesneši pamet savu amatu labāk atalgotas darba vietas dēļ. Ir loģiski un pašsaprotami, ka gudrāki, profesionālāki, efektīvāki un kopumā labāki darbinieki ir pelnījuši augstāku atalgojumu. Konkurētspējīgs atalgojums arī piesaista jauniešus tieslietu sfērai un var būt par stimulu izvēlēties šo karjeras ceļu.

Pietiekams atalgojums tiesnešiem teorētiski arī samazina vajadzību kaut reizi būt negoprātīgiem un pieņemt mantiskus labumus no procesā iesaistītajām pusēm, kas tādejādi varētu mēģināt iegūt tiesneša labvēlību. Praktiski gan atalgojumam nebūtu jāietekmē tiesnešu spriestspēju, jo par tiesnešiem taču var būt tikai godīgi juristi.

No otras puses – sabiedrība Latvijā vairāk negatīvi nekā pozitīvi skatās uz tiem amatiem, kuri tiek apmaksāti no valsts budžeta līdzekļiem un kuru atalgojums ir daudz augstāks par Latvijas minimālo mēnešalgu, kura šobrīd ir 370 EUR⁴¹. Zemgales apgabaltiesā 2015. gada oktobrī tiesnešu atalgojums par mēnesi dažādiem tiesnešiem šajā tiesā bijis no 1559 EUR līdz pat 2959 EUR⁴². Tātad Zemgales apgabaltiesā tiesnešu algu koeficients salīdzinot ar valsts noteikto minimālo mēnešalgu ir attiecīgajā mēnesī bijis no 4,22 līdz pat 8,00.

Apskatot kaimiņvalsts Igaunijas praksi saistībā ar tiesnešu atalgojumiem, ir redzams, ka tur tas ir ievērojami augstāks – jau 2014. gadā Igaunijas apgabaltiesās un administratīvajās tiesās tiesnešu alga ir 3380 EUR, Augstākās tiesas tiesnešiem – 4420 EUR, bet Augstākās tiesas priekšsēdētājam – 5200 EUR⁴³. Kopš 2014. gada Igaunijas tiesnešu algas nav samazinātas. Minimālā alga Igaunijā ir mazliet lielāka nekā tā ir Latvijā – 390 EUR.

⁴⁰ turpat

⁴¹ MK noteikumi Nr. 656 Par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu, pieņemti 24.11.2016., 2. punkts

⁴² Tiesu administrācija, Tiesnešu atalgojums par 10.2015., pieejams https://www.ta.gov.lv/UserFiles/Faili/Tiesnei_10.2015.pdf [skatīts 16.04.2016.]

⁴³ Postimees, Karin Kangroo, State tops get wage rise, 2013, pieejams <http://news.postimees.ee/2449964/state-tops-get-wage-rise> [skatīts 17.04.2016.]

Koeficients pret minimālo mēnešalgu Igaunijā apgabaltiesās un administratīvajās tiesās bijis 8,67, Augstākās tiesas tiesnešiem – 11,34 un Augstākās tiesas priekšsēdētājam – 13,34.

Tātad salīdzinot Latvijas un Igaunijas tiesnešu algas koeficientus viena līmeņa tiesās, Igaunijā tas ir bijis manāmi augstāks nekā Latvijā. Līdz ar to Igaunijas tiesas kā darba devējs ir vilinošākas. Arī Igaunijā sabiedrības uzticība tiesām ir lielāka nekā Latvijā. Eurobarometra dati no 2013. gada rudenī veiktajām aptaujām liecina, ka Igaunijā tikai 21 % sabiedrības neuzticas tās tiesām⁴⁴, kas ir 6./7. labākais rādītājs starp ES dalībvalstīm (pirmajā vietā ar 13 % Somija un Dānija⁴⁵). Latvijā šis pats rādītājs (cik % sabiedrības neuzticas vietējām tiesām) pēc Eurobarometra informācijas tajā pašā laikā bijis 45%⁴⁶ - vairāk kā divas reizes lielāks nekā kaimiņvalstī.

Lielāki ienākumi automātiski negarantē sakārtotāku tiesas procesu, taču konkurētspējīga samaksa par paveikto darbu notur augsti kvalificētos juristus tiesnešu amatos, un kā redzams – ir zināmā mērā saistāmi arī ar lielāku sabiedrības uzticību tiesām.

Latvijā tiesnešu ienākumi ir publiski pieejami. Tiesnešiem regulāri jāaizpilda valsts amatpersonu deklarācijas. Taču, apskatot šīs deklarācijas, redzams, ka vairāk kā 33% tiesnešu ir ievērojamas parādsaistības, no kurām lielākā daļa pārsniedz 20 000 EUR, bet vidēji tās ir vēl lielākas - 43 000 EUR⁴⁷.

Šim faktam pastiprinātu uzmanību uzmanību pievērsuši arī žurnālisti, jo šajā jomā veidojas liels korupcijas risks, ņemot vērā tiesnešu ietekmi uz procesā iesaistīto personu situāciju nākotnē. Kādā intervijā laikrakstam *diena*, kas publicēts 2016. gada 14. aprīlī, tiesnese Grebežniece, kas ieņem amatu kādā no Latvijas tiesām, norādījusi, ka "liels parāds savā ziņā liecina par tiesneša godīgumu"⁴⁸. Interesanti, vai tiesnese šo izteicienu attiecinātu arī uz citām sabiedrības grupām – ka cilvēks ar parādu nozīmē, ka tas ir godīgs cilvēks. Autore minētajai tiesneses atziņai noteikti nepiekrīt. Fakti par ievērojamajām kredītsaistībām, kas ir tik lielai daļai Latvijas tiesnešu, neuzlabo sabiedrības uzskatus par tiesnešiem.

Salīdzinoši zemo uzticības līmeni tiesnešiem rada dzīvesstils ar uzkrītoši lielu patēriņu un arī augstprātīga attieksme pret kritiku, kas vērsta uz tiesnešiem⁴⁹. Šāda atziņa pausta 2012. gada pētījumā *Tiesu uzticamība un korupcijas uztvere tiesu darbībā Latvijā*. Arī autore piekrīt šai atziņai. Pēc autores domām tiesnešu atalgojumam jābūt adekvātam un tas noteikti nebūtu

⁴⁴ Eiropas Komisija, Flash Eurobarometer 385 – Justice in the EU, 2013, 14. lpp., pieejams http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_385_en.pdf [skatīts 11.05.2016.]

⁴⁵ turpat

⁴⁶ turpat

⁴⁷ Diena, Inese Liepiņa, Dainis Vilūns, Tiesneši kalti parādu jūgā, 2016., pieejams <http://www.diena.lv/latvija/zinas/tiesnesi-kalti-paradu-juga-14137109> [skatīts 16.04.2016.]

⁴⁸ turpat

⁴⁹ Aleksejs Šņitņikovs, Ieva Kārklīņa, Tiesu uzticamība un korupcijas uztvere tiesu darbībā Latvijā, 2012., 23. lpp.

jāsamazina, kas nav populārs viedoklis sabiedrībā. Tam jābūt augstam un konkurētspējīgam, lai par tiesnešiem būtu ieinteresēti strādātu profesionāli un pietiekami kvalificēti juristi. Tajā pašā laikā, pēc autores domām, tiesnešiem daudz vairāk būtu jādomā par savu tēlu, kā viņi izskatās no malas un kādu priekšstatu par sevi, līdz ar to arī par visu tiesnešu kopumu, tie rada sabiedrībai.

2. TIESU PRAKSES PAR TIESNEŠU POLITISKO DARBĪBU ANALĪZE

2.1. Satversmes tiesas spriedums lietā par tiesneša dalību politiskajā partijā

Lietā Nr. 2012-16-01, ko Satversmes tiesa sešu tiesnešu sastāvā izskatīja 2013. gada 10. maijā, ar konstitucionālo sūdzību tiesā vērsās Jānis Neimanis, kurš tajā laikā bija un arī šobrīd ir Augstākās tiesas tiesnesis Administratīvo lietu departamentā.

Iesniedzējs uzskatīja, ka likuma “Par tiesu varu” 86. panta 3. daļa “Tiesneša amats nav savienojams ar piederību pie partijām un citām politiskajām organizācijām.” neatbilst Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam⁵⁰ - “Ikvienam ir tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās.”

Politiskā partija ir personu apvienība, kuras biedru politiskie uzskati ir līdzīgi, tai ir noteikta ideoloģija un tās galvenais mērķis ir iegūt politisko varu, lai valstī to īstenotu saskaņā ar tās partijas programmā iekļautajiem mērķiem un principiem⁵¹.

Pats prasības iesniedzējs – AT tiesnesis, kuram tiesu vide nav sveša, ar savu prasību Satversmes tiesā vēlējās akcentēt domu, ka biedroties politiskajās partijā nav slikti, bet pat vitāli nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā. Jānis Neimanis skaidro savus uzskatus šādi: “ikvienam cilvēkam ir savi politiskie uzskati. Objektivitāte tiek panākta tad, kad cilvēks/tiesnesis tos neslēpj, nevis otrādi – viņš tos slēpj. Piemēram, ja man simpatizētu Zaļās partijas uzskati, bet es to slēptu, tad tas nenozīmē, ka es nevaru skatīt vides lietas. Būtu labāk, ja procesa dalībnieki zinātu, kādiem uzskatiem es simpatizēju, tādējādi tie labāk var sagatavot savus argumentus, lai pārliecinātu par pretējo. Nevis, ja tie šos uzskatus nezina un nezina kādus argumentus izteikt.

Šāda pieeja ir Vācijas tiesu darbībā. Tiesnesim ir pienākums atklāt lietas dalībniekiem savas domas par lietas apstākļiem un piemērojamām tiesībām, un tas nav objektivitātes principa pārkāpums. Tieši pretēji – klusēšana apdraud objektivitātes principu, jo lietas dalībnieks nesaprot, ko tiesnesis ir jau izdomājis pirms lietas izskatīšanas un kurā virzienā iet viņa domas.”

Darba autore prasības pieteicējam Jānim Neimanim uzdeva jautājumu par to, kā sabiedrības uzticību konkrētajam tiesnesim un tiesu varai kopumā ietekmētu tiesneša dalība politiskajā partijā. Jānis Neimanis izteica aizdomas par to, ka mūsu sabiedrība uz to raudzītos

⁵⁰ Latvijas Republikas Satversme, 102. pants

⁵¹ Satversmes Tiesas spriedums lietā Nr. 2012-16-01, 18. lpp., 19. punkts

aizspriedumaini, bet cita risinājuma, pēc J. Neimaņa domām, nav: “Politiskajā sistēmā, kas balstās uz partiju dalību vēlēšanās un savu programmu īstenošanu, nav cita ceļa, kā vien sabiedrībai iesaistīties politiskajās norisēs. Ja sabiedrība sevi distancē no politiskā procesa, dalības lēmumu pieņemšanā, tad lēmumus pieņem šaura personu grupa un tas vēl vairāk atsvešina sabiedrību no valsts pārvaldes. Sabiedrība ir jāizglīto, ka dalība politiskajās partijās nav slikts tonis un partijas pašas par sevi nav slikts instruments valsts pārvaldei. Tā ir nepieciešamība. Tad arī uz tiesneša dalību politiskajā partijā sabiedrība raudzītos tāpat kā uz tiesneša dalību dabas aizsardzības, interešu vai profesionālajā biedrībā.”

Apstrīdēto normu – likuma “Par tiesu varu” 86. panta 3. daļa –1992. gada 15. decembrī pieņēmusi Latvijas Republikas Augstākā padome un kopš tā laika norma vairs nav grozīta un arī apstrīdēta⁵². Normas pieņemšanas brīdī tās mērķis ir bijis novērst komunistiskās partijas ietekmi uz tiesu varu un nodrošināt tiesneša neatkarību no partijas politikas⁵³. Šobrīd normas mērķis ir nodrošināt tiesneša neatkarību – “tiesneša neitralitāti, objektivitāti, kā arī izvairīties no nākotnē iespējamās tiesnešu korpusa politizācijas”⁵⁴.

Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, un līdz ar to arī atbildētājs šajā procesā ir Saeima. Ar sava pārstāvja Gunāra Kusiņa palīdzību, Saeima pauda viedokli, ka svarīga ir sabiedrības uzticība tiesu varai. “Tiesnešu dalība politiskajās partijās varētu šo uzticību graut”. Saeimas pārstāvis atsaucās uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas atziņu – “tiesas darbībā ir būtiski nodrošināt taisnīgumu un objektivitāti, kam jābūt acīmredzamai, lai sabiedrībai nerastos saprātīgas šaubas par tiesnešu spēju spriest taisnīgu tiesu”⁵⁵.

Satversmes tiesa procesā paust savu situācijas redzējumu pieaicinājusi arī citas personas. Viena no tām – Tieslietu ministrija – arī uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 102. pantam⁵⁶. Tieslietu ministrijas Tiesu sistēmas politikas departamenta juriskonsults Uldis Dreimanis pieminēja 2002. gadā izstrādāto likumprojektu “Tiesu varas likums” (nav spēkā esošs), kurš arī ietvēra aizliegumu tiesnesim piederēt pie partijas vai citām politiskām organizācijām. Starptautiskie eksperti no Venēcijas komisijas, Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programmas un Pasaules Bankas neesot iebilduši pret šo ierobežojumu⁵⁷, izskatot sagatavoto likumprojektu.

Vēl viena procesa pieaicinātā persona – Latvijas Republikas Augstākā tiesa uzskata, ka šis aizliegums veicina sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, un ir konkrēti attiecināms uz tiesnešu lomu sabiedrības uzticībā tiesu varai.

⁵² turpat, 1. lpp., 1. punkts

⁵³ turpat, 2. lpp., 2.2. punkts

⁵⁴ turpat, 3. lpp., 3.1. punkts

⁵⁵ turpat, 4. lpp., 3.3. punkts

⁵⁶ turpat, 4. lpp., 4. punkts

⁵⁷ Satversmes Tiesas spriedums lietā Nr. 2012-16-01, 5. lpp., 4.5. punkts

Pat ja Satversmes tiesa atzītu, ka šī norma ir pretrunā Satversmei, tas automātiski nepiešķirtu tiesnešiem tiesības pievienoties kādai politiskajai partijai. Apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums ir iekļauts arī Latvijas tiesnešu ētikas kodeksā un pēc būtības ir arī tiesnešu profesionālās ētikas kanons⁵⁸.

Satversmes tiesa nosprieda “atzīt likuma “Par tiesu varu” 86. panta trešo daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 102. pantam”⁵⁹, un līdz ar to esošajā normatīvo aktu sistēmā saglabājās aizliegums latvijas tiesnešiem darboties politiskajās partijās.

Arī darba autore sliecas vairāk piekrist nekā nepiekrist Satversmes tiesas viedoklim par to, ka tiesnešiem un politiskajām partijām savā starpā nevajadzētu būt saistītām. Latvijas sabiedrība pašlaik šādam solim vēl nav gatava, taču, iespējams mazliet tālākā nākotnē šis jautājums būtu jāizskata atkārtoti.

2.2. Bangaloras tiesnešu ētikas principi - par tiesnešiem un politiskās darbībām

Bangaloras tiesnešu ētikas principi (saukti arī par Bangaloras principiem), kas lielā daļā pasaules valstu darbojas papildus attiecīgās valsts likumiem un tiesnešu ētikas normām, politisko tēmu aizskar minimāli. Bangaloras principus jāievēro arī Latvijas tiesnešiem, tāpēc autore apskata, ko minēto principu normas nosaka un regulē, saistībā ar tiesnešu politisko darbību.

Punktā 4.10. ir uzskaitītas darbības, ko tiesneši drīkst darīt ar nosacījumu, ka tas netraucē tiesneša amata pienākumu veikšanai⁶⁰. Bangaloras principos nav konkrēta un tieša aizlieguma tiesnešiem darboties politiskajās partijās, taču no 4.11. punktā minētā, ka, darot citas darbības, jā saglabā politisko neitralitāti⁶¹, izriet aizliegums darboties politiskajās partijās.

Apvienoto Nāciju komentāri par Bangaloras principiem saistībā ar tiesnešiem un to politisko darbību ir šādi (autores tulkojums): ”Tiesnesis, kurš izmanto savu privilēģēto stāvokli, lai ieietu politiskajā vidē, apdraud sabiedrības uzticību tiesu objektivitātei.

Tam ir daži izņēmumi. Tie ietver tiesnešu komentārus piemērotā gadījumā – aizstāvēt tiesu iestādes vai skaidrojot konkrētus jautājumus par tiesību aktiem vai lēmumiem plašākai sabiedrībai vai specifiskai sabiedrības daļai, vai Cilvēku Pamattiesību aizstāvībai. Tomēr pat

⁵⁸ turpat, 3 lpp., 3.1. punkts

⁵⁹ turpat, 34. lpp.

⁶⁰ Bangaloras tiesnešu ētikas principi, 4.10. punkts

⁶¹ turpat 4.11. punkts

šādos īpašos gadījumos tiesnesim jābūt uzmanīgam, lai izvairītos, cik vien tas iespējams, no iepīšanās aktuālajās domstarpībā, kas var pamatoti tikt saistītas ar tā politisko nostāju.

Tiesnesis kalpo visiem cilvēkiem, neņemot vērā to politiskos vai sociālos uzskatus. Tāpēc tiesnesim jācenšas saglabāt uzticību un pašāvēību visu cilvēku acīs, cik vien tas ir iespējams.⁶²

2.3. Tiesneša amata savienojamība ar dalību politiskajā partijā – citu valstu prakse

Lai novērtētu Satversmes sprieduma Nr. 2012-16-01 atbilstību mūsdienu tendencēm citās valstīs, autore apskata citu valstu pieredzi un praksi šajā jautājumā. Salīdzināšanai apskatīti citi tiesnešu ētikas kodeksi. Lai gan tiesnešu ētikas kodekss nav pielīdzināms likumam, Latvijā tā ētikas normu pārkāpumi tiesnešiem draud ar disciplināro atbildību⁶³.

Pirmā administratīvā teritorija, kuras tiesības un prakse tiek apskatīta, ir Skotija. Skotija ir daļa no Apvienotās Karalistes, kura, tāpat kā Latvija, ir Eiropas Savienības dalībvalsts. Skotijā tiesnešu darbību papildus likumiem regulē Tiesu ētikas principi Skotijas tiesnešiem, kuru ekvivalents Latvijai ir Latvijas tiesnešu ētikas kodekss. Skotijas regulējums sevī ietver daudz precīzākas un stingrākas normas, kā arī tas ir daudz apjomīgāks nekā Latvijas tiesnešu ētikas kodekss.

Skotijā tiesneši nevar būt nekā politiski iesaistīti, kā tikai un vienīgi izmantot savas tiesības balsot⁶⁴. Piemēram, gadījumā, ja tiesnesis, pirms kļuvis par tādu, ir bijis kādas politiskās partijas loceklis, stājoties jaunajā amatā jāsarauj visas saites, kas viņu saista ar politisko partiju. Tai skaitā Tiesu ētikas principi Skotijas tiesnešiem iesaka, esot tiesneša amatā, neapmeklēt politiskas sanāksšanas, to līdzekļu vākšanas pasākumus (*fundraiser*) vai arī pašiem sniegt kādus finansiālus ieguldījumus politiskajai partijai. Tiesnešiem nevajadzētu darīt neko, kas varētu raisīt kaut mazākās aizdomas par politisko pieķeršanos kādai konkrētai partijai, kā arī iesaistīties partiju politiskajās diskusijās. Tiesneši nevar piedalīties publiskās demonstrācijās vai protestos, kas varētu asociēt tiesnesi ar kādu politisku skatījumu, jo tas varētu mazināt tiesnešu autoritāti un radīt par to kādus aizspriedumus. Tiesnešu ģimenes

⁶²United Nations, Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct, 62. lapa, 65. punkts

⁶³ Latvijas Republikas Tiesnešu disciplinārās atbildības likums, 1. panta 1. daļas 3. punkts

⁶⁴ Tiesu ētikas principi Skotijas tiesnešiem, 4.5.

locekļu dalība politiskās partijās nav nosodāma, tikai jānodrošina, ka tiesnesis spēj palikt no tās nomaļus⁶⁵.

Citas valsts – Igaunijas - piemērs. Šo valsti salīdzinājumam autore izvēlējusies tāpēc, ka salīdzināmās valsts teritorija atrodas blakus Latvijai un pārvaldes ziņā tā ir relatīvi līdzīga. Igaunijā uzticības likenis tiesām no sabiedrības puses ir krietni augstāks nekā Latvijā un viens no augstākajiem starp ES dalībvalstīm, līdz ar to tā ir labs piemērs.

Kaimiņvalsts Igaunijas tiesnešiem tāpat kā Latvijas tiesnešiem ir savs ētikas kodekss. Tas sastāv no trīs daļām –

1. Priekšvārds,
2. Vispārīgie noteikumi,
3. Speciālie noteikumi,

no kuriem trešajai ir trīs nelielas apakšsadaļas –

- 1) Tiesa un tiesas procedūras,
- 2) Neatkarība un objektivitāte,
- 3) Ārpustiesas pasākumi.

Tiesnešu politiskā darbība vai precīzāk – atturēšanās no tās - vispirms pieminēta Ētikas kodeksa Vispārīgajos noteikumos: “Tiesnesis atturas no politiskām darbībām un izteikumiem, kas atspoguļo tā politisko nostāju.”⁶⁶ Otrreiz šī tēma aizskarta Igaunijas tiesnešu Ētikas kodeksa Speciālajos noteikumos punktos 23. un 24.. Pirmajā no tiem tiesnešiem iesaka atturēties no politiskiem pasākumiem un biznesa pusdienām ar tiesvedības dalībniekiem, ja tie var ietekmēt viņa objektivitāti un var izraisīt interešu konfliktu. Personiskajās attiecībās ar citiem juridisko profesiju pārstāvjiem tiesnešiem jāizvairās no situācijām, kuras var raisīt aizdomas par favorītismu vai objektivitāti kā tādu⁶⁷. Savukārt 24. punkts nosaka aizliegumu tiesnešiem būt par dalībnieku politiskās vai uz peļņu orientētās apvienībās kā līderim vai oficiālam pārstāvim. Tiesneši nedrīkst ne rakstiski, ne mutiski atbalstīt politisku kustību vai kandidātus un lūgt šo apvienību atbalstu.⁶⁸

Tātad arī Igaunijas un Skotijas tiesnešiem, tāpat kā Latvijas tiesnešiem attiecīgo valstu ētikas kodeksi liedz iesaistīties politiskās aktivitātes, tik vien balsot politiskajās vēlēšanās. Šādi ierobežojumi ir ierasta prakse Eiropas valstīs.

⁶⁵ Tiesu ētikas principi Skotijas tiesnešiem, 4.5. punkts, pieejams <http://www.scotland-judiciary.org.uk/Upload/Documents/Principles.pdf> [skatīts 15.04.2016.]

⁶⁶ Igaunijas tiesnešu ētikas kodekss, 7. punkts, pieejams <http://www.kohus.ee/en/judges/estonian-judgescode-ethics> [skatīts 15.04.2016.]

⁶⁷ turpat, 23. punkts

⁶⁸ turpat, 24. punkts

3. TIESNEŠA TĒLS LATVIJAS MASU MEDIJOS UN SABIEDRĪBAS ACĪS

3.1. Tiesneša tēls Latvijas masu medijos

Masu mediji mūsdienās neoficiāli tiek uzskatīti par ceturto varu (pirmās trīs pēc Varas dalīšanas teorijas – likumdevējvara, izpildvara un tiesu vara). Ar to palīdzību var atspoguļot notikumus, izglītēt, raisīt diskusijas, likt domāt, izklaidēt sabiedrību, un tajā pašā laikā manipulēt ar informāciju, maldināt, novirzīt uzmanību no kāda cita svarīga temata vai notikuma un pat piedalīties hibrīdkarā. Lielākais ienākumu avots masu medijiem, neskaitot sponsorus, kuri ir ieinteresēti ziņu un programmu saturā, ir reklāmas laukumu pārdošana savās mājaslapās vai raidījumu pārtraukumos televīzijā, vai lapās starp rakstiem laikrakstos un žurnālos.

Ir skaidri zināms, ka lielāko skatītāju un lasītāju loku piesaista negatīvi, skaļi, šokējoši un skandalozi virsraksti. “Nav labāku ziņu, kā sliktas ziņas,” teica sliktais mediju magnāts kādā Džeimsa Bonda filmā. Tāds uzskats valda ne tikai filmās. Latvijas masu medijos – presē, televīzijā, interneta portālos – negatīvo rakstu/sižetu un ziņu īpatsvars pār pozitīvajiem rakstiem/sižetiem ir neizmērojami lielāks, un tā jau ir kļuvusi par Latvijas masu mediju tendenci.

Šī tendence attiecināma arī uz tiesas procesu atainošanu masu medijos. Līdz ar to mediji par tiesām, tiesas procesiem un tiesnešiem sabiedrībai rada noteiktu tēlu, un tiem, kas paši ar procesu nav saskārušies, arī vienīgo viedokli par tiesu un ar to saistītām lietām. Tas tiek darīts gan tāpēc, ka, pirmkārt, aprakstītie gadījumi patiešām ir notikuši Latvijas tiesās un tiesu sistēmā, un, otrkārt, šādi raksti/sižeti piesaista vairāk lasītāju/skatītāju uzmanību.

Piemēram, virsraksts “Tiesnesis pareizi un atbilstoši likumam iztiesā lietu” noteikti nesavāktu interneta vietnē tik daudz skatījumu kā:

- “Saistībā ar dokumentu viltošanu no amata atstādināta Jūrmalas tiesas tiesnese”⁶⁹ (03.10.2014.),
- “Jūrmalas tiesas tiesnese tiek turēta aizdomās arī par krāpšanu”⁷⁰ (06.10.2014.) vai

⁶⁹ Delfi, Saistībā ar dokumentu viltošanu no amata atstādināta Jūrmalas tiesas tiesnese, 2014., pieejams <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/saistiba-ar-dokumentu-viltosanu-no-amata-atstadinata-jurmalas-tiesas-tiesnese.d?id=45054870> [skatīts 30.03.2016.]

⁷⁰ Delfi, Jūrmalas tiesas tiesnese Bormane tiek turēta aizdomās arī par krāpšanu, 2014., pieejams <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/jurmalas-tiesas-tiesnese-bormane-tiek-tureta-aizdomas-ari-par-krapsanu.d?id=45064270> [skatīts 30.03.2016.]

- “Par dokumentu viltošanu aizdomās turētā Jūrmalas tiesnese strādā par tiesneša palīgu”⁷¹ (11.01.2015).

Šādi virsraksti īsā laikā periodā secīgi bija lasāmi vienā no lasītākajiem ziņu portāliem *Delfi.lv*, kura ikmēneša lasītāju skaits 2014. gadā svārstījās 400000⁷².

Ziņu portāls *Tvnet.lv* (2014. gadā pa mēnešiem *Tvnet.lv* lasītāju skaits bija aptuveni 440000⁷³), līdzās *Delfi.lv* ir viens no populārākajiem ziņu portāliem Latvijā. Tajā publicēti raksti ar šādiem virsrakstiem:

- “Tiesnesei piezīme par spēkā neesošas normas piemērošanu maksātnespējas procesā”⁷⁴ (22.01.2016.),
- “Saeimas komisija atļauj sākt kriminālvajāšanu pret tiesnesi”⁷⁵ (26.01.2016.),
- “Kriminālvajāšanai izdotā tiesnese lūdz viņu atbrīvot no amata”⁷⁶ (01.09.2015.)

Kā redzams pēc minētajiem virsrakstiem, negatīvi notikumi, kuros galvenie varoņi ir Latvijas tiesneši, presē tiek atspoguļoti samērā aktīvi un regulāri. Pietiek ar pāris šādiem gadījumiem, lai tiesnešu sākotnēji labā slava tiktu sabojāta, un sabiedrības jeb šajā gadījumā - lasītāju - acīs to labot ir grūti.

Negatīvo tēlu veido ne tikai atsevišķie raksti par tiesnešu pārkāpumiem, bet arī plašākai sabiedrībai nesaprotamie tiesas lēmumi. To varētu labot, ja tiesneši biežāk piekristu plašākai sabiedrībai skaidrot savus lēmumus, izmantojot masu medijus kā starpnieku.

Atklātība vairo uzticēšanos. Tur, kur tās nav, sabiedrībai tiek dota vaļa iztēlei par to, kas notiek tiesas procesos, kā tiek spriesta tiesa un kā tiesneši pieņem lēmumus. Latvijas Augstākajā tiesā ir darbinieks, kura uzdevums ir informēt presi un medijus par tiesas nolēmumiem. Apgabala tiesās šāda darbinieka nav. Uz preses jautājumiem vajadzības gadījumā atbild tiesas priekšsēdētāja palīgs, taču paši tiesneši, bez iepriekšēja pieprasījuma komentārus presei nesniedz. Pēc likuma tiesnešiem tas nav jādara, slēgtās lietās tas pat būtu

⁷¹ Delfi, Par dokumentu viltošanu aizdomās turētā Jūrmalas tiesnese Bormane strādā par tiesneša palīgu, 2015., pieejams <http://www.delfi.lv/news/national/politics/par-dokumentu-viltosanu-aizdomas-tureta-jurmalas-tiesnese-bormane-strada-par-tiesnesa-paligu.d?id=45437718> [skatīts 30.03.2016.]

⁷² Tvnet, Ziņu portāla apmeklētāju skaits mēnesī, pieejams <http://www.tvnet.lv/sasniegumi/> [skatīts 30.03.2016.]

⁷³ turpat

⁷⁴ Tvnet, Tiesnesei piezīme par spēkā neesošas normas piemērošanu maksātnespējas procesā, 2016, pieejams http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/592931-tiesnesei_piezime_par_speka_neesosas_normas_piemerosanu_maksatnespejas_procesa [skatīts 30.03.2016.]

⁷⁵ Tvnet, Saeimas komisija atļauj sākt kriminālvajāšanu pret tiesnesi Ivetu Bērziņu, 2016, pieejams http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/593427-saeimas_komisija_atlauj_sakt_kriminalvajasanu_pret_tiesnesi_ivetu_berzinu [skatīts 30.03.2016.]

⁷⁶ Tvnet, Kriminālvajāšanai izdotā tiesneses lūdz viņu atbrīvot no amata, 2015, pieejams http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/574005-kriminalvajasanai_izdota_tiesnese_bormane_ludz_vinu_atbrivot_no_amata [skatīts 11.05.2016.]

procesa privātuma un ētikas normu pārkāpums, uzmanīgi jāapietas arī ar tām lietām, kuras satur valsts noslēpumus. Taču ir lietas, kas raisa sabiedrībā neizpratni, diskusijas un negācijas par lietas iznākumu, piemēram, saistībā ar piespriesto soda veidu vai apjomu vai normas iztulkošanu, vai visu lēmumu kopumā. Šādās lietās tiesnešiem būtu vēlams ar plašsaziņas līdzekļu palīdzību kaut vai īsi un lakoniski, nepārsātinot savu sakāmo ar juridiskiem un citādi specifiskiem terminiem, sabiedrībai paskaidrot sava lēmuma būtību un pamatojumu tā taisnīgumam.

Darba autores veiktajā aptaujā, respondentiem tika lūgts nosaukt kādu lietu/tiesas procesu, kas pēdējā laikā pozitīvi palicis viņu atmiņā un kādu, kas negatīvi palicis atmiņā. Lielākā daļa respondentu (118 no 125!) nevarēja nosaukt nevienu spriedumu, kas tiem pozitīvi palicis atmiņā. Taču negatīvu spriedumu atmiņā atsaukt izdevās 42 respondentiem jeb 34%, kas ir precīzi sešas reizes vairāk nekā to respondentu, kuri varēja nosaukt kādu pozitīvu piemēru. Negatīvās lietas cilvēki atcerās daudz labāk nekā pozitīvās, tas attiecināms ne tikai uz tieslietām. Apkopojot darba rezultātus, redzams, ka sabiedrības kā negatīvo piemēru visbiežāk nosaukušās tiesvedības šādās lietās, kuras plaši bijušas atspoguļotas gan presē, gan ziņu portālos internetā, līdz ar to kļuvušas “populāras”:

- tā sauktā “Liepājas pedofīlu lietā” (izcēlās ar sabiedrībai šķietami pārāk maiga soda piespriešanu par pedofīlijas gadījumu),
- “Maximas lieta” jeb “Zolitūdes traģēdijas” lieta (Pēc traģiskās veikala sabrukšanas kriminālprocess par vainīgajiem joprojām ir izskatīšanas stadijā un regulāri tiek atlikts procesa turpināšanai par pāris mēnešiem uz priekšu. Traģēdija notika 2013. gada 21. novembrī. Lai gan lieta tiek izskatīta, procesa gaita un dalībnieku skaits neliecina, ka līdz gala nolēmumam tiesa nonāks raiti un viegli, kas atkal rada sabiedrības neizpratni un nepatiku pret lēno procesu. Lieta izceļas arī ar to, ka tiesneši lūdza sevi atstatīt no lietas izskatīšanas saistībā ar interešu konfliktu, taču nākamajā tiesas sēdē izlēma lietu turpināt skatīt esošajā sastāvā, kā arī ar citiem sarežģījumiem.),
- “Latvenergo lieta” (Par amatpersonas traktējumu lietā, kur tiesa nolēma, ka procesā iesaistītās personas nav amatpersonas, līdz ar to nav krimināli sodāmas. Tā kā Latvenergo ir valsts uzņēmums, tā līdzekļu izsaimniekošana ir arī valsts līdzekļu izsaimniekošana, un to nelietderīgu tērēšanu sabiedrība uztver asi un negatīvi.).

3.2. Tieslietu Ministrijas darba un Tiesnešu ētikas komisijas paveiktā apskats saistībā ar tiesnešiem un to saziņu ar masu medijiem

Attiecībā uz tiesnešu komunikāciju ar sabiedrību caur masu medijiem, skats nākotnē ir mazliet cerīgāks nekā pašreizējā situācijā. Tieslietu ministrija un Latvijas Tiesnešu ētikas komisija darbojas arī, lai uzlabotu situāciju tiesu sistēmā. Tieslietu ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde tieslietu nozarēs. Tiesnešu ētikas komisija ir tiesnešu pašpārvaldes institūcija, kas sniedz atzinumus par ētikas normu interpretāciju un pārkāpumiem, kā arī skaidro tiesnešu ētikas normas⁷⁷. To ievēl paši tiesneši no sava vidus (nesenākajās vēlēšanās 23.05.2016. to divas kārtās piedalījās attiecīgi 351 un 291 tiesnesis no 567 Latvijas tiesnešiem)⁷⁸.

Tieslietu ministrijas izveidotajā “Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.-2020.gadam”⁷⁹ plānotas apmācības, kurās tiesnešiem, tiesas darbiniekiem, izmeklētājiem, prokuroriem un tiesas ekspertiem tiks veidotas prasmju pilnveides apmācības. Tajās tiks ietverta arī tiesas priekšsēdētāju apmācība vadības jautājumos, kā arī tiesnešu un tiesas darbinieku apmācība par komunikāciju ar plašsaziņas līdzekļiem. Plānots apmācīt pavisam kopā 1150 personas un to paveikt līdz 2022. gadam. Darba autore pauž cerību, ka ar apmācībām tiks sasniegts plānotais mērķis, taču šis ir ne tikai teorijas, ko var apgūt apmācībās, bet arī attieksmes jautājums.

Pirms iepriekš minētā plāna izveides, 2007. gadā Tieslietu ministra vadībā speciāli izveidota darba grupa radīja arī plānu „Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.-2015. gadam”⁸⁰, kas bija paredzēts iepriekšējam plānošanas periodam. To mērķis bija nodrošināt tiesisku, efektīvu, kvalitatīvu un sabiedrības vajadzībām atbilstošu tiesu iekārtas darbību, sekmējot no taisnīgas tiesas jēdziena izrietošu tiesu varas pamatvērtību īstenošanu – neatkarīga, pieejama tiesa un efektīva tiesas procesa norise iespējami īsākā termiņā. Īsāk sakot, – sakārtot tiesas procesu un nostiprināt tiesu neatkarību, kas ir faktori arī sabiedrības

⁷⁷ Jurista Vārds, Ievēlēts Tiesnešu ētikas komisijas jaunais sastāvs, 24.05.2016., pieejams <http://www.juristavards.lv/zinas.php?id=268667> [skatīts 24.05.2016.]

⁷⁸ turpat

⁷⁹ Tieslietu ministrija, Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.-2020.gadam, 2015., 9. lpp., pieejams <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5145> [skatīts 17.04.2016.]

⁸⁰ Tieslietu ministrija, „Par Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnēs 2009.-2015. gadam iekļauto pasākumu īstenošanu”, 22.02.2016., pieejams <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3195> [skatīts 24.05.2016.]

uzticības nostiprināšanai. Tieslietu ministrija savā ziņojumā par „Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.-2015. gadam” izpildi skaidro, ka rīcības virziena „Sabiedrības informēšana par tiesu darbu” sasniegšanai paredzētie pasākumi izpildīti 80% apmērā. Arī rīcības virziena „Veicināta tiesu infrastruktūras attīstība” sasniegšanai paredzētie pasākumi izpildīti 80 % apmērā. Turpretī rīcības virziena „Veicināta vienota profesionālās ētikas principu izpratne” sasniegšanai paredzētais “nav izpildīts atbilstoši plānotajai formai, ņemot vērā pētījumam nepieciešamo finanšu līdzekļu trūkumu”⁸¹.

Lai uzlabotu tiesnešu komunikāciju ar medijiem, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisija, Tiesnešu ētikas komisija un Prokuroru atestācijas komisija salīdzinoši nesen - 2015. gada 28. janvārī – sniegusi vienotu skaidrojumu (turpmāk – Vadlīnijas) par to profesionālās ētikas normām, kuras jāievēro saziņā ar plašsaziņas līdzekļiem⁸². Šo Vadlīniju izdošanu Tieslietu Ministrija uzskaitījusi kā vienu no svarīgākajiem tieslietu sistēmā paveiktajiem darbiem pašreizējā tieslietu ministra Dzintara Rasnača pilnvaru laikā (sākās 05.11.2014.)⁸³.

Vadlīniju mērķis ir “sniegt rekomendācijas, lai atvieglotu plašsaziņas līdzekļu piekļuvi patiesai un uz objektīviem faktiem balstītai informācijai un veicinātu tiesu varai piederīgo profesiju pārstāvju – tiesnešu, prokuroru, advokātu – un plašsaziņas līdzekļu pienācīgu savstarpēju komunikāciju atbilstoši tiesību aktiem, nolūkā veicināt sabiedrības izpratni par tiesnešu, prokuroru, advokātu un tiesu sistēmas lomu kopumā”⁸⁴. Kā norādīts pašās Vadlīnijās, tiesnešiem ir tiesības un pienākums izvēlēties piemērotāko veidu saziņai ar plašsaziņas līdzekļiem. To darot, jāņem vērā iesaistīto skartās intereses – “personas tiesības no vienas puses un sabiedrības tiesības būt informētai par tai nozīmīgiem jautājumiem – no otras puses”⁸⁵, kā arī jātur godā savas profesijas un tai piederīgo prestižs.

Vadlīnijās uzsvērts sadarbības ar plašsaziņas līdzekļiem nozīmīgums Vadlīnijās norādīto mērķu sasniegšanai, kas būtībā ir sabiedrības izpratnes un arī uzticības līmeņu celšana konkrētajai varai. Tāpat Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas, Tiesnešu ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisija paustajā lasāms arī aicinājums plašsaziņas līdzekļiem plašsaziņas līdzekļus, izklāstot sabiedrībai tiesu varas pārstāvju sniegto

⁸¹ Tieslietu ministrija, „Par Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādnes 2009.-2015. gadam iekļauto pasākumu īstenošanu”, 22.02.2016., 2. lpp., pieejams <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3195> [skatīts 24.05.2016.]

⁸² Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas, Tiesnešu ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisija, Vadlīnijas Nr. 35., 28.01.2015., 1. lpp., Ievads

⁸³ Tieslietu ministrija, Svarīgākie tieslietu sistēmā paveiktie darbi, 18.05.2016., pieejams <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/svarigakie-tieslietu-sistema-paveiktie-darbi> [skatīts 23.05.2016.]

⁸⁴ Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas, Tiesnešu ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisija, Vadlīnijas Nr. 35., 28.01.2015., 1. lpp., I punkts

⁸⁵ turpat, 1. lpp., II punkts

informāciju un komentārus, ievērot savas profesijas ētiku un objektivitāti, balstīts tikai uz faktiem un censties atspoguļot visu iesaistīto pušu viedokļus⁸⁶.

Kā redzams, minēto Vadlīniju izdošana tikai apliecina konkrētās problēmas aktualitāti. To, vai Tieslietu ministrijas un Vadlīniju mērķis tiks sasniegts, varēs novērot pēc kāda laika atkārtoti veicot aptaujas par sabiedrības uzticības līmeni tiesu varai. Tās rezultāti atkarīgi no katra tiesneša individuālās attieksmes pret savu darbu, tā pienākumiem un apkārtējo sabiedrību.

Latvijas Tiesnešu ētikas komisija ar tēmu – tiesneši un to saziņa ar masu medijiem – saskārusies vairākkārt. Konfliktā, kas radies 2013. gada nogalē, starp Latvijas Televīzijas 1. kanāla raidījuma “De facto” žurnālistiem un kādu tiesnesi, risināšanas procesā tika lūgt arī minētās komisijas viedoklis par ētikas normu pārkāpumu. Ētikas komisija savā atzinumā par šo situāciju secina: “Izvēloties komunikācijas veidu, tiesnesim jāņem vērā savas komunikācijas prasmes un personiskās īpašības, kā arī tas, ka šādas komunikācijas mērķis ir no vienas puses apmierināt sabiedrības pamatotu interesi pēc būtības, bet no otras – pasargāt savu privāto dzīvi no pārspīlētas sabiedrības intereses.”⁸⁷ Šajā gadījumā žurnālists gan nebija interesējies par tiesneša profesionālo darbību, bet gan par tā privātās dzīves notikumiem, kuru starpā bija aizdomas par likumpārkāpumiem. Uz žurnālistu jautājumiem, tiesnesis neatbildēja, tikai norādīja uz citu tiesnešu veiktām darbībām, kas atzīta par neētisku darbību ne tikai tiesnešu vidū, bet arī plašākā sabiedrībā.

Latvijas Tiesnešu ētikas komisija secinājusi, ka aprakstītais komunikācijas veids nesasniedz tās mērķi un noteikti neveicina sabiedrības uzticību tiesu varai.

3. 3. Ekspertu viedokļi par sabiedrības uzticību Latvijas tiesu varai

Darba izstrādes gaitā autore aptaujāja divus tieslietu jomas ekspertus – Jāni Neimani un Jāni Bordānu. Abi eksperti ir salīdzinoši jauni, saskata tiesu sistēmā nepilnības un vēlējušies to pilnveidot.

Latvijas Augstākās Tiesa tiesnesis Jānis Neimanis skaidro, ka pēc viņa domām galvenie faktori, kas ietekmē sabiedrības zemo uzticību tiesu varai ir sabiedrības vidēji zemais izglītības līmenis un manipulējamība. “Liela daļa sabiedrības nekad nav saskārusies ar tiesu, tomēr tai ir viedoklis par tiesu kā neuzticamu iestādi. Šāds viedoklis veidojas gan no tiem, kas

⁸⁶ turpat, 2. lpp., VI punkts

⁸⁷ Latvijas Tiesnešu ētikas komisijas atzinums Nr. 29, Rīga, 13.12.2013., pieejams <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [skatīts 16.05.2016.]

ir saskārušies ar tiesu un komentāriem par to, gan valsts varas amatpersonu viedokļiem par tiesu, gan arī publiski izskanējušām kļūdām tiesu darbā. Tiem, kas ir saskārušies ar tiesu darbu, uzticēšanos mazina tiesnešu profesionālās darbības kļūdas un tiesas kā valsts varas orgāna tēla pārvaldība. Arī valsts varas orgāniem ir savs zīmols, stāsts un nepieciešamība šo zīmolu pārvaldīt.”

Darba autore ar vislielāko pārlicību piekrīt eksperta J. Neimaņa izteikumam par tiesu pārvaldību. Šajā jomā Latvijas tiesu sistēmā redzamas daudzas nepilnība. Tiesas darbs nav tikai tiesas lēmumu sagatavošana, tas ir daudz komplicētāks.

Saviem kolēģiem tiesnešiem saistībā ar sabiedrības uzticēšanos tiesu varai un pietuvinātību tai Jānis Neimanis atgādina: “Tiesnesim ir jābūt neatkarīgam (Satversmes 83. pants⁸⁸). Tas nozīmē ne tikai būt procesuāli neatkarīgam lēmuma pieņemšanā, bet arī būt iekšēji neatkarīgam no dažādām ietekmēm. Tostarp tiesnesim nebūtu jāvairās un jābaidās komentēt savs nolēmums, ja ir tāda sabiedrības interese. Bēgošs vai arogants tiesnesis ir sliktākais, kas var simbolizēt tiesu varu.”

Autore darba ietvaros intervēja arī bijušo Latvijas Tieslietu ministru (ministra pienākumus pildījis periodā 05.07.2012.-22.01.2014.), advokātu Jāni Bordānu. Kā galvenos iemeslus sabiedrības kritiski zemajai uzticībai Latvijas tiesu varai Jānis Bordāns min korupciju, nepotismu (def.: favorītisms pret radniecīgajiem) un klientelismu (def.: sociālā kārtība, kura ir atkarīga no patronāžas attiecībām/ atbalsta, ko sniedz patrons) tieslietu sistēmā. Šīs problēmas, pēc Bordāna kunga domām, ir novērojamas ne tikai atsevišķos gadījumos, bet gan visā sistēmā un tieši tieslietu sistēmas augstākajā – tās vadības un plānošanas - līmenī. “Sabiedrība uz tiesu varu, manuprāt, pamatoti nelūkojas kā uz izolētu insitūciju (varas atzaru), kas pastāv atsevišķi no advokatūras, prokuratūras un policijas. Visas minētās negatīvās parādības pastāv arī šajās struktūrās, un tas attieksmi pret tiesu varu vēl jo vairāk sarežģī.”

“Kā problēma jāmin arī, ka atsevišķās jomās, piemēram, komercietībās tiesā, ieskaitot, Augstāko tiesu pagaidām iztrūkst pilnvērtīga kompetence. Šai kompetences trūkumā principā vainojamas jau sākumā manis minētās problēmas un trūkumi tiesu iestāžu, jo īpaši Augstākās tiesas (AT), personālvadībā. Tādējādi, arī nepastāv konsekventa virzība uz kvalificētu tiesnešu ar augstām, morāli ētiskām īpašībām piesaisti. Tiesneši ar eiropieisku un tirgus ekonomikā balstītu pieredzi un skatījumu sistēmā vispār ir, un viņi strādā ļoti labi, taču viņi ir izņēmumi sistēmas ietvaros, nevis likumsakarība. Šie progresīvākie tiesneši “nedominē”, viņi nespēj noteikt vispārējo gaisotni un tiesu morāli ētisko un profesionālo līmeni.”

⁸⁸ LR Satversme, 83. pants

Abu intervēto ekspertu domas par to, ka Latvijas tiesās ir problēma ar to vadību un organizētību, sakrīt. Par šo problēmu ir pārliecināta arī darba autore. Bijušais Tieslietu ministrs vērš uzmanību arī uz AT vadības vājo izpratni par personālvadības mērķiem, uzdevumiem un mērķu sasniegšanas līdzekļiem, kā arī novecojušos uzskatus. Arī aptaujas “Uzticība Latvijas tiesu varai” respondenti uzskata, ka Latvijas tiesu sistēma ir novecojusi un nav atbilstoša mūsdienu tendencēm gan tehnoloģiju, gan viedokļu ziņā (skatīt Pielikumu Nr. 1, 7. jautājums).

Jānis Bordāns turpina: “Tas ir principā skaidrs arī viņiem pašiem, taču tad jāuzdod jautājums, kāds ir īstais iemesls, kālab esošais AT priekšsēdētājs (autores piezīme: Ivars Bičkovičs – AT priekšsēdētājs kopš 2008. gada) vēlējās turpināt ieņemt šo amatu uz nākamajiem pieciem gadiem, bet citi tiesneši no nosacīti jaunās un t.s. progresīvās paaudzes - izvairījās uzņemt atbildību? Atbilstoši maniem novērojumiem arī rajona un apgabaltiesās tiesneši principiāli nevēlas kļūt par tiesu priekšsēdētājiem, uzskatot, ka tiesu priekšsēdētāju rotācija ir lieka. Iespējams, ir kādi citi iemesli, kurus tiesneši publiski neatklāj. Es no tā secinu, ka sistēma pati pārmaiņas nevēlas. Tādēļ, jebkādas reālas izmaiņas būs iespējamās tikai ar iedarbību no “ārpusēs”. Diemžēl, politiskā griba patiesi atrisināt visas iepriekš norādītās problēmas - nepastāv. Politikas veidotājiem kopumā nav ieinteresētības un ir bailes risināt tieslietu galvenos jautājumus, lai nekaitētu savai karjerai.”

Tāpat kā darba autore, arī eksperts Jānis Bordāns uzskata, ka juristu problēmas sākas jau to izglītošanas posmā un ir saistītas ar ētikas un iekšējās pārliecības jautājumiem. Jānis Bordāns: “Manuprāt, vēl viena būtiska lieta: iespējams tiesībzinātnes akadēmiskajā vidē un mācību procesā nepietiekami tiek novērtēta juristu profesionālo morāli ētisko principu ievērošana. Praksē ētikas jautājumi drīzāk tiek uztverti, kā “nesaprotami”, “nenodefinējami” un tādi kurus nav iespējams nodrošināt, līdz ar to – nebūtiski. Par tiem gan tiek daudz runāts, taču pastāv tendence izvairīties šos jēdzienus nostiprināt jebkādas tiesību normās. Kā piemērs – Tieslietu padome 2013. gadā noraidīja Tieslietu ministrijas ierosinājumu likumā *Par tiesu varu* noteikt, ka tiesas priekšsēdētājs nodrošina morāli ētisko un profesionālo normu ievērošanu tiesnešu vidē, aizbildinoties, ka tas neesot iespējams.”

No visa iepriekšminēta, pēc bijušā Tieslietu ministra domām, izriet sabiedrības neuzticība Latvijas tiesu varai. Gan autore, gan eksperts Jānis Bordāns uzskata, ka problēmas, kas saistītas ar ētiku un morāles principiem, ir arī juristu mācību procesā, kas ir pirmais pakāpiens tiesnešu karjeras kāpnēs.

2015. gada 23. septembrī pašreizējais LR prezidents Raimonds Vējonis izveidoja Tiesiskās vides pilnveides komisiju (turpmāk – Komisija), kas sastāv no pieciem dažādu jomu

ekspertiem⁸⁹, tajā skaitā komisijas locekle ir LU Juridiskās fakultātes dekāne, asoc. prof., Dr. iur. Anitas Rodiņas un Komisijas priekšsēdētāja ir Dr. iur. Aivara Endziņa. Komisijas izveide liecina par problēmas aktualitāti valstiskā mērogā. Prezidents Vējonis uzskata, ka tiesiskās vides noteiktības un sabiedrības uzticēšanās līmeņa uzlabošanai nepieciešama lielāka tiesnešu iesaiste tiesas spriešanas kvalitātes uzlabošanā un tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā⁹⁰.

Šā gada 24. maijā Tiesiskās vides pilnveides komisija nāca klajā ar ziņojumu. “Ziņojumā par tieslietu padomes darbības pilnveidošanu” (turpmāk – Ziņojumā) uzsvērtā sabiedrības uzticības tiesu varai nozīme demokrātiskā valstī. Komisija savu darbu Tiesiskās vides pilnveidošanā uzsāka, izvērtējot tiesu sistēmai svarīgas institūcijas – Tieslietu padomes – darbību un nozīmīgumu. “Tieslietu padome ir koleģiāla institūcija, kas piedalās tiesu sistēmas politikas un stratēģijas izstrādē, kā arī tiesu sistēmas darba organizācijas pilnveidošanā.”⁹¹ Tās izveidošanas mērķis ir līdzsvarot attiecības starp trīs valsts varas atzariem, nosakot tai nozīmīgu lomu ar tiesu sistēmu saistītos jautājumos⁹².

Ziņojumā uzsvērtā labas vadības un darbu organizēšanas nozīme Tieslietu Padomes darbībā, jo tas var atsakties uz vietu tiesu sistēmas darbību kopumā, un, tai skaitā, labvēlīgi ietekmēt ietekmēt sabiedrības uzticību tiesu varai. “Saskaņā ar stratēģisku pieeju tiesu sistēmas jautājumiem tieslietu padomes sūtība ir uzlabot tiesu varas efektivitāti un kvalitāti, nodrošināt un aizsargāt tiesnešu neatkarību kā vienu no tiesiskas valsts elementiem, kā arī stiprināt sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai.”⁹³

Komisijas Ziņojumā, izmantojot dažādus avotus, atspoguļots kritisks skats uz Latvijas tiesu sistēmu, tai skaitā minēts, ka par labu pašreizējai situācijai Latvijā neliecina arī salīdzinoši lielais Eiropas Cilvēktiesību tiesā no Latvijas saņemto sūdzību skaits⁹⁴. Ziņojumā

⁸⁹ Tiesiskās vides pilnveides komisija, Ziņojums par Tieslietu padomes darba pilnveidošanu, 24.05.2016., 3. lpp., Ievads, pieejams http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/www_president_lv_TVPK.pdf [skatīts 24.05.2016.]

⁹⁰ Latvijas Valsts prezidenta mājaslapa *president.lv*, *Valsts prezidents: Nepieciešama tiesnešu lielāka iesaiste tiesu sistēmas pilnveidošanā*, 24.05.2016., pieejams http://www.president.lv/pk/content/?art_id=24109 [skatīts 24.05.2016.]

⁹¹ LR Augstākā tiesa, Tieslietu padomes darbības pamats, pieejams <http://at.gov.lv/lv/tp/darbibas-pamats/> [skatīts 24.05.2016.]

⁹² turpat

⁹³ Tiesiskās vides pilnveides komisija, Ziņojums par Tieslietu padomes darba pilnveidošanu, 24.05.2016., 6. lpp., I nodaļa - Tieslietu padomes vieta un nozīme demokrātiskā tiesiskā valstī, pieejams http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/www_president_lv_TVPK.pdf [skatīts 24.05.2016.]

⁹⁴ turpat 4. lpp., I nodaļa - Tieslietu padomes vieta un nozīme demokrātiskā tiesiskā valstī. ar tālāku atsauci

atspoguļotas arī pozitīvās tendences tiesu sistēmas novērtējuma rādītājos, taču uzsvērts, ka darba tiesu sistēmas sakārtošanā un sabiedrības uzticības līmeņa ceļšanas ziņā vēl ir daudz.

Par pārsteigumu darba autorei Tieslietu padomei 21. gadsimtā nav izveidota sava publiski pieejama mājaslapa. Uz šo īpatnību norādīts arī Komisijas Ziņojumā⁹⁵. Ievadot populārākajā meklētājā *Google* atslēgas vārdus “Tieslietu padome”, tiek piedāvāta tikai atsevišķi izveidota sadaļa LR Augstākās tiesas mājaslapā *at.gov.lv*, taču ne sava, individuāla mājaslapa. Mājaslapas neesamība autorei liek apšaubīt Tieslietu padomes skatījuma un nostājas atbilstību mūsdienu tendencēm un sabiedrības prasībām. Tieslietu padomei, laikā, kad teju katram mazākajam pakalpojumu sniedzējam ir sava mājaslapa, arī vajadzētu tādu izveidot, lai sabiedrībai atskaitītos par paveikto, palielinātu caurredzamību tiesu sistēmā notiekošajam un tuvinātu realitāti savai vīzijai.

Apkopojot ekspertu un darba autores viedokli, skaidri redzams, ka pārmaiņas ir nepieciešamas gan juristu (tai skaitā tiesnešu) izglītības procesā, gan tiesnešu attieksmē pret sabiedrību un savu amatu, gan pašā tiesu un to vadības sistēmā. Autore atzinīgi vērtē pozitīvo kustību pārmaiņu virzienā valstīskā līmenī un uzskata, ka, ņemot vērā ieguldīto darbu dažādos tiesu sistēmas posmos un līmeņos, sabiedrības uzticības līmenis nākotnē varētu celties, un demokrātiskas, tiesiskas valsts principi Latvijā varētu nostiprināties vēl ciešāk.

⁹⁵ turpat 17. lpp., IV nodaļa – Pārvaldības jautājumi

SECINĀJUMI UN PRIEKŠLIKUMI

1. Uzticība Latvijas tiesu varai, tai skaitā tiesnešiem, ir kritiski zema un pēdējos gados šī situācija nav īpaši uzlabojusies. Ekspertu viedokļi, autores domas un aptaujas rezultāti – visi liecina par vienu un to pašu – sistēma un tiesnešu domāšanas veids ir novecojis.
2. Latvijas tiesās ir nepietiekams labi sagatavotu, izglītotu, efektīvi strādājošu un mūsdienīgi domājošu tiesnešu skaits. Tiesnešu atalgojums jāceļ pakāpeniski, lai tas varētu piesaistīt spējīgus, augsti kvalificētus un godīgus juristus tiesneša amatam, bet tajā pašā laikā neizraisītu sabiedrībā vēl lielāku nepatiku pret tiesnešiem.
3. Problēmas ar topošajiem juristiem, tai skaitā tiesnešiem, rodas jau to izglītošanas procesā. Latvijā būtu jānosaka augstākas prasības tiesību zinātņu mācību programmām valstiskā līmenī un jāceļ studentu zināšanu un ētikas standartu līmenis.
4. Tiesu noslogotība, lai gan nav liela, ir nevienmērīga un līdz ar to tiesa process ir lēns. Jāveic dažādi uzlabojumi lietu sadales mehānismā un tiesnešu izkārtojumā pa tiesām.
5. Tiesneša tēls medijos, kas tiek veidots, galvenokārt, no negatīva rakstura satura, sabiedrībai nerada labu priekšstatu par tiesnešiem un visu tiesu sistēmu kopumā.
6. Tiesnešiem brīvprātīgi biežāk jākomentē sabiedrībai nesaprotami tiesas lēmumi un līdz ar to jārada priekšstats, ka tiesa tiešām tiek spriesta taisnīgi un tiesneši ir godprātīgi, kā arī mūsdienīgi un nav no sabiedrības nodalīta, pārāka grupa.
7. Latvijas tiesās ir nepietiekami laba organizācija. Nopietnāk jāpievēršas sistēmas pārvaldības, tajā skaitā organizācijas un personālvadības jautājumiem.
8. Ņemot vērā veiktos darbus dažādos tiesu sistēmas līmeņos un posmos ar mērķi uzlabot tiesiskumu un, tajā skaitā, arī celt sabiedrības uzticību tiesu varai, nākotnē varētu būt sagaidāmi situācijas uzlabojumi. To varēs noteikt pēc uzdevumu izpildes un sabiedrības atkārtotas aptaujāšanas.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Izmantotā literatūra un dokumenti

1. Apvienotās Nācijas, *Commentary on the Bangalore Principles of Judicial Conduct*, 2007
2. Eiropas komisija, *EU Justice Scoreboard 2015*, Beļģija, 2015
3. Eiropas komisija, *EU Justice Scoreboard 2016*, Beļģija, 2016
4. Eiropas Komisija, *Flash Eurobarometer 385 – Justice in the EU*, 2013, pieejams http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_385_en.pdf [skatīts 11.05.2016.]
5. *Statement of the Principles of the Judicial Ethics for the Scottish Judiciary*, Skotija, 2015, pieejams <http://www.scotland-judiciary.org.uk/Upload/Documents/Principles.pdf> [skatīts 16.04.2016.]
6. *Estonian Judges' Code of Ethics*, pieejams <http://www.kohus.ee/en/judges/estonian-judgescode-ethics> [skatīts 15.04.2016.]
7. *Latvijas tiesnešu ētikas kodekss*, Rīga, 1995
8. *Latvijas Tiesnešu ētikas komisijas atzinums Nr. 29*, Rīga, 2013, pieejams <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [skatīts 16.05.2016.]
9. *Latvijas Tiesnešu ētikas komisijas skaidrojums*, Rīga, 2012
10. Tiesnešu grupa tiesnešu godprātības nostiprināšanas jautājumos, *Bangaloras tiesnešu ētikas principi*, Nīderlande, 2002
11. LR Augstākās tiesas Biļetenes Nr. 12, *Eiropas tiesnešu konsultatīvās padomes viedoklis Nr. 18 (2015)*, 2016
12. Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, *EST pasludina spriedumu pret Latviju par zvērinātu notāru pilsonības prasību atbilstību ES tiesībām*, pieejams <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/est-pasludina-spriedumu-pret-latviju-par-zverinatu-notaru-pilsonibas-prasibu-atbilstibu-es-tiesibam>, 2015 [skatīts 12.04.2016.]
13. Tieslietu ministrija, „Par Tiesu iekārtas attīstības pamatnostādņēs 2009.-2015. gadam iekļauto pasākumu īstenošanu”, 22.02.2016., pieejams <http://polsis.mk.gov.lv/documents/3195> [skatīts 24.05.2016.]
14. M. Haritonovs, *Par tiesām un tiesnešiem*, Maskava, 1975

15. Tieslietu ministrija, *Tiesu varas un tiesībaizsardzības iestāžu darbinieku cilvēkresursu kapacitātes stiprināšanas un kompetenču attīstīšanas plāns 2015.-2020.gadam*, 2015, pieejams <http://polsis.mk.gov.lv/documents/5145> [skatīts 17.04.2016.]
16. Aleksejs Šņitņikovs, Ieva Kārkliņa, *Tiesu uzticamība un korupcijas uztvere tiesu darbībā Latvijā*, Latvija, 2013
17. prof. Dr.iur. Sanita Osipova, Aigars Strupišs, Aija Rieba, *Tiesu varas neatkarības un efektivitātes palielināšanas un nostiprināšanas rezerves*, 2010, pieejams <http://www.juristavards.lv/doc/206150-tiesu-varas-neatkaribas-un-efektivitates-palielinanas-un-nostiprinanas-rezerves/> [skatīts 02.04.2016.]
18. Latvijas Zvērinātu advokātu padomes Ētikas komisijas, Tiesnešu ētikas komisijas un Prokuroru atestācijas komisija, *Vadlīnijas Nr. 35.*, 28.01.2015., pieejams <https://www.tiesas.lv/tiesnesu-etikas-komisijas-sedes> [skatīts 16.05.2016.]
19. Konstitucionālo tiesību komisija, *Viedoklis par Valsts prezidenta funkcijām Latvijas parlamentārās demokrātijas sistēmas ietvaros*, Latvija, 2011
20. Tiesiskās vides pilnveides komisija, Ziņojums par Tieslietu padomes darba pilnveidošanu, 24.05.2016., pieejams http://www.president.lv/images/modules/items/PDF/www_president_lv_TVPK.pdf [skatīts 24.05.2016.]

Normatīvie akti

21. *Līgums par Eiropas Savienības darbību (konsolidētā versija)*, 2012. gada redakcija, pieejams <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> [skatīts 11.05.2016.]
22. Satversmes Sapulce, Latvijas Republikas *Satversme*, 22.07.2014. redakcija
23. Augstākā Padome, Latvijas Republikas likums *Par tiesu varu*, 01.08.2015. redakcija
24. Saeima, Latvijas Republikas *Satversmes tiesas likums*, 01.01.2014. redakcija
25. Saeima, Latvijas Republikas *Tiesnešu disciplinārās atbildības likums*, 15.10.2015. redakcija
26. MK noteikumi Nr. 656 *Par minimālās mēneša darba algas apmēru normālā darba laika ietvaros un minimālās stundas tarifa likmes aprēķināšanu*, pieņemti 24.11.2016.
27. Latvijas Universitātes senāts, *Latvijas Universitātes iekšējās kārtības noteikumi studējošajiem*, 25.02.2013. redakcija, pieejams

<http://www.lu.lv/par/dokumenti/noteikumiunkartibas/latvijas-universitates-ieksejas-kartibas-noteikumi-studejosajiem/> [skatīts 15.04.2016.]

Tiesu prakse (nolēmumi)

28. Eiropas Savienības tiesas spriedums lietā Nr. C-151/14
29. LR Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2012-16-01
30. LR Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2006-12-01

Interneta resursi

31. Delfi, *Saistībā ar dokumentu viltošanu no amata atstādināta Jūrmalas tiesas tiesnese*, 03.10.2014., pieejams <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/saistiba-ar-dokumentu-viltosanu-no-amata-atstadinata-jurmalas-tiesas-tiesnese.d?id=45054870> [skatīts 30.03.2016.]
32. Delfi, *Jūrmalas tiesas tiesnese Bormane tiek turēta aizdomās arī par krāpšanu*, 06.10.2014., pieejams <http://www.delfi.lv/news/national/criminal/jurmalas-tiesas-tiesnese-bormane-tiek-tureta-aizdomas-ari-par-krapsanu.d?id=45064270> [skatīts 30.03.2016.]
33. Delfi, *Par dokumentu viltošanu aizdomās turētā Jūrmalas tiesnese Bormane strādā par tiesneša palīgu*, 11.01.2015., pieejams <http://www.delfi.lv/news/national/politics/par-dokumentu-viltosanu-aizdomas-tureta-jurmalas-tiesnese-bormane-strada-par-tiesnesa-paligu.d?id=45437718> [skatīts 30.03.2016.]
34. Diena, Inese Liepiņa, Dainis Vilūns, *Tiesneši kalti parādu jūgā*, 14.04.2016., pieejams <http://www.diena.lv/latvija/zinas/tiesnesi-kalti-paradu-juga-14137109> [skatīts 16.04.2016.]
35. Jurista Vārds, Ilona Bērziņa, *Kā stiprināsim tiesu kvalitāti?*, 01.06.2015., pieejams <http://www.juristavards.lv/mikrofons/73-ka-stiprinasim-tiesu-kvalitati/> [skatīts 24.05.2016.]
36. Jurista Vārds, *Ievēlēts Tiesnešu ētikas komisijas jaunais sastāvs*, 24.05.2016., pieejams <http://www.juristavards.lv/zinas.php?id=268667> [skatīts 24.05.2016.]
37. Labklājības ministrija, *Profesiju klasifikators*, 2016, pieejams <http://www.lm.gov.lv/text/80> [skatīts 11.05.2016.]

38. LR Augstākā tiesa, *Tieslietu padomes darbības pamats*, pieejams <http://at.gov.lv/lv/tp/darbibas-pamats/> [skatīts 24.05.2016.]
39. Latvijas Valsts prezidenta kanceleja, *Valsts prezidents aicina sekmēt uzticēšanos tiesu varai*, 08.09.2015, pieejams http://president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=23427 [skatīts 17.04.2016.]
40. Latvijas Valsts prezidenta kanceleja, *Valsts prezidents: Nepieciešama tiesnešu lielāka iesaiste tiesu sistēmas pilnveidošanā*, 24.05.2016., pieejams http://www.president.lv/pk/content/?art_id=24109 [skatīts 24.05.2016.]
41. LETA, *AT tiesnese: Tiesu sistēma neapšaubāmi ir noslogota*, Latvija, 06.03.2015., pieejams <http://www.diena.lv/latvija/zinas/at-tiesnese-tiesu-sistema-neapsaubami-ir-noslogota-14090195> [skatīts 15.04.2016.]
42. LETA, *Cilvēki visvairāk uzticas Satversmes tiesai, vismazāk – Saeimai*, Latvija 28.02.2010., pieejams <http://nra.lv/latvija/17436-cilveki-visvairak-uzticas-satversmes-tiesai-vismazak-saeimai.htm> [skatīts 10.05.2016.]
43. Nra.lv, Imants Vīksne, *Pētījums: iedzīvotāji neuzticas KNAB*, 04.01.2016., pieejams <http://nra.lv/latvija/159457-petijums-iedzivotaji-neuzticas-knab.htm> [skatīts 11.05.2016.]
44. Neatkarīgā rīta avīze, Ilze Veģe, *Pētījums: uzticēšanās politikai aug, tiesām - mazinās*, 12.01.2015, pieejams <http://nra.lv/latvija/132308-petijums-uzticesanas-politikai-aug-tiesam-mazinas.htm> [skatīts 16.04.2016.]
45. Postimees, Karin Kangro, *State tops get wage rise*, 16.10.2013, pieejams <http://news.postimees.ee/2449964/state-tops-get-wage-rise> [skatīts 17.04.2016.]
46. Tiesu administrācija, mājaslapa – *Latvijas tiesas*, pieejams <https://www.tiesas.lv/tiesu-sistema>, [skatīts 29.03.2016.]
47. Tiesu administrācija, *Tiesnešu atļaujums par 10.2015.*, pieejams https://www.ta.gov.lv/UserFiles/Faili/Tiesnei_10.2015.pdf [skatīts 16.04.2016.]
48. Tieslietu ministrija, *Svarīgākie tieslietu sistēmā paveiktie darbi*, 18.05.2016., pieejams <https://www.tm.gov.lv/lv/aktualitates/tm-informacija-presei/svarigakie-tieslietu-sistema-paveiktie-darbi> [skatīts 23.05.2016.]
49. Tvnet, *Kriminālvajāšanai izdotā tiesneses lūdz viņu atbrīvot no amata*, 01.09.2015., pieejams <http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/574005-kriminalvajasanai-izdota-tiesnese-bormane-ludz-vinu-atbrivot-no-amata> [skatīts 11.05.2016.]

50. Tvnet, *Tiesnesei piezīme par spēkā neesošas normas piemērošanu maksātspējas procesā*, 22.01.2016., pieejams http://www.tvnet.lv/zinas/kriminalzinas/592931-tiesnesei_piezime_par_speka_neesosas_normas_piemosanu_maksatnespejas_procesa [skatīts 30.03.2016.]
51. Tvnet, *Saeimas komisija atļauj sākt kriminālvajāšanu pret tiesnesi Ivetu Bērziņu*, 26.01.2016., pieejams http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/593427-saeimas_komisija_atlauj_sakt_kriminalvajasanu_pret_tiesnesi_ivetu_berzinu [skatīts 30.03.2016.]
52. Tvnet, *Ziņu portāla apmeklētāju skaits mēnesī*, pieejams <http://www.tvnet.lv/sasniegumi/> [skatīts 30.03.2016.]
53. Twitter, *About*, 2016, pieejams <https://about.twitter.com/company> [skatīts 11.05.2016.]

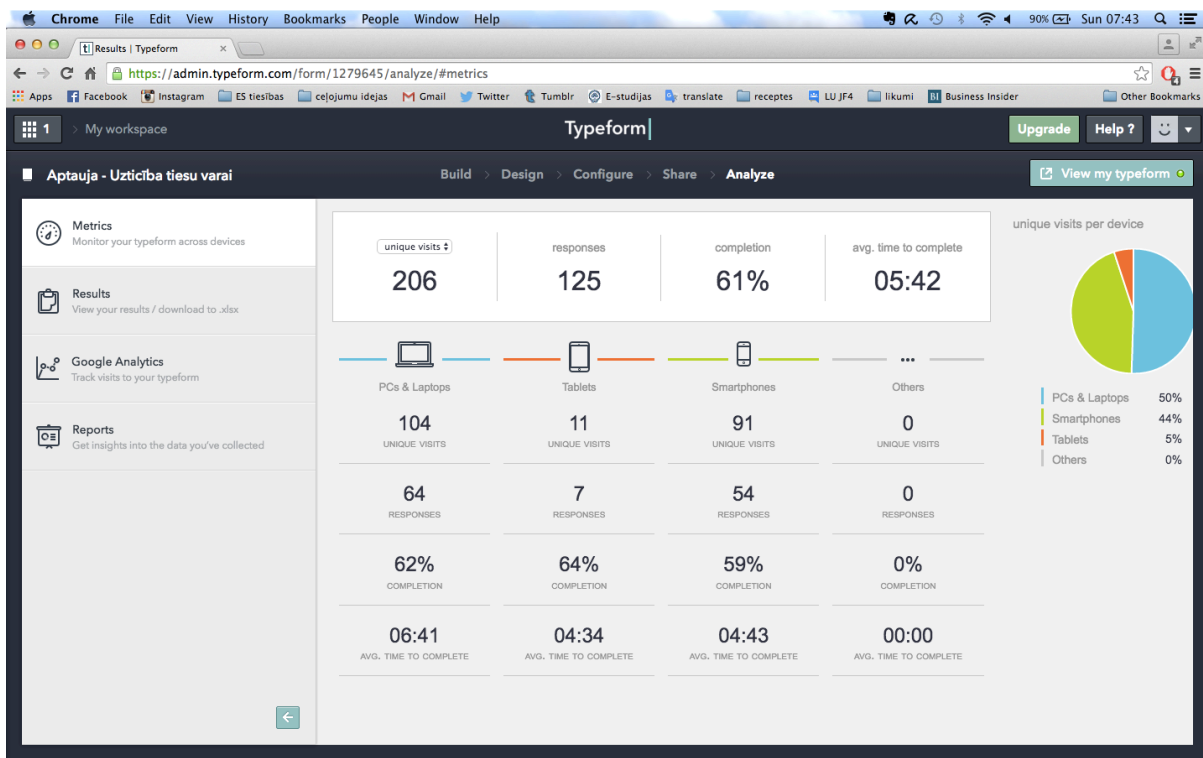
APTAUJA**Uzticība Latvijas tiesu varai**

Teksts, kas redzams pirms aptaujas	<p style="text-align: center;">Labdien!</p> <p>Aicinu aizpildīt aptauju par uzticību Latvijas tiesu varai. Aptauja ir anonīma, un iegūtie rezultāti tiks izmantoti bakalaura darba tapšanā. Aptaujas aizpildīšana varētu aizņemt līdz 7 minūtēm Tava dārgā laika. Jau iepriekš pateicos par Tavām atbildēm un atklātību!</p> <p style="text-align: center;">Ar cieņu, Egija Vilka LU Juridiskās fakultātes 3. kursa studente</p>	
Jautājuma nr.p.k.	Jautājums	Dotie atbilžu variant (ja tādi ir)
1.	Vecums*	0-17 18-33 36-55 55+
2.	Dzimums, ar kuru sevi asociē*	Sieviete Vīrietis
3.	Vai esat kādas juridiskās profesijas (advokāts, notārs, tiesnesis u.tml.) pārstāvis?*	Jā, esmu Nē, neesmu, bet mācos, lai par to kļūtu Nē, neesmu
4.	Vai Tev, Tavai ģimenei vai tuvai personai ir bijusi tieša saskarsme ar Latvijas tiesu sistēmu?*	Jā Nē
5.	Ja Tev ir bijusi saskarsme ar tiesas procesu, kāda veida process tas bija? (iespējami vairāki atbilžu varianti)	Administratīvais process Civilprocess Kriminālprocess Konstitucionālā tiesvedība

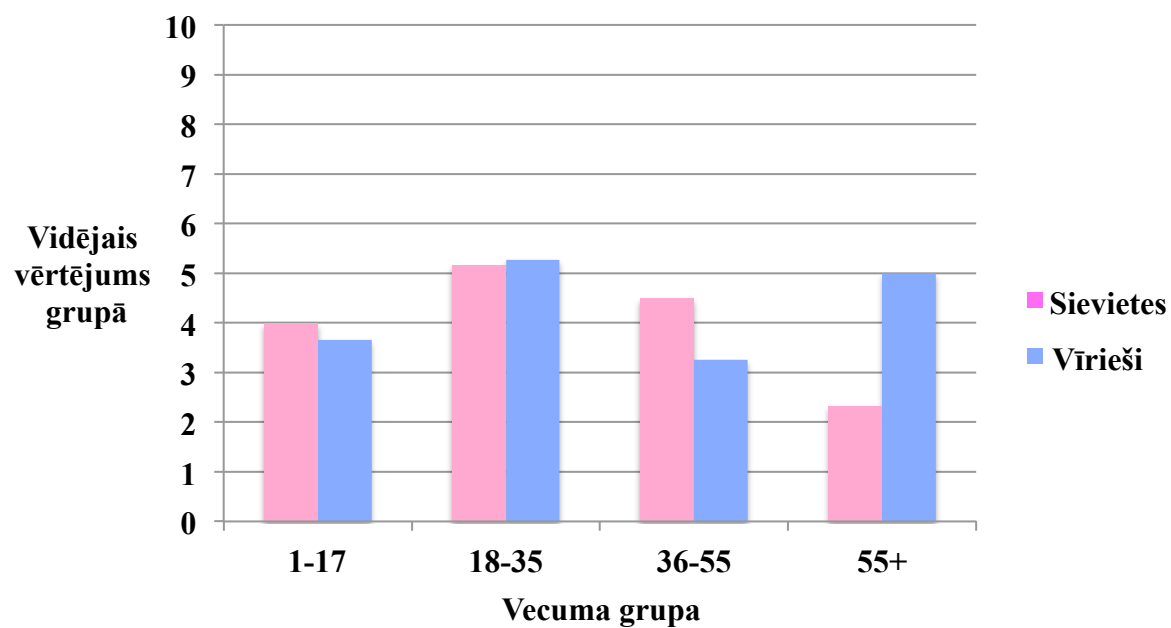
		Process šķīrējtiesā (nepieder Latvijas tiesu sistēmai)				
		Cits (EST u.c.)				
		Nav bijusi saskarsme				
6.	Lūdzu īsi apraksti savu pieredzi tiesas procesā (ja tādas nav, atstāj šo lauku tukšu)					
7.	Kā Tu vērtē Latvijas tiesu sistēmu? (1 - pavisam novecojusi; 10 - mūsdienīga, tehnoloģiski avancēta)*	1	2	3	4	5
		6	7	8	9	10
8.	Vai Tu uzticies Latvijas tiesu varai? (1 - nē, pavisam neuzticos; 10 - jā, uzticos pilnībā, tiesa vienmēr spriež pareizi)*	1	2	3	4	5
		6	7	8	9	10
9.	Vai vari nosaukt kādu tiesas spriedumu (vai lietu), kas pozitīvi palicis atmiņā? Īsi komentē to. (Ja atbildes nav, šo lauku atstāj tukšu.)					
10.	Vai vari nosaukt kādu tiesas spriedumu (vai lietu), kas negatīvi palicis atmiņā? Īsi komentē to. (Ja atbildes nav, šo lauku atstāj tukšu.)					
11.	Kas, Tavuprāt, celtu uzticību Latvijas tiesu varai?*					
Jautājumi, kuri atzīmēti ar *, jāatbild obligāti						

EKRĀNŠĀVIŅŠ NO APTAUJAS PLATFORMAS TYPEFORM

Respondentu aktivitāte

- Saiti uz aptauju atvēruši 206 interneta lietotāji, no tiem 125 aptauju izpildījuši līdz galam.
- Respondentu aktivitāte ir 61% (pabeigto aptauju skaits pret iesākto aptauju skaitu).
- Vidēji aptaujas izpildīšana vienam respondentam prasījusi piecas minūtes un 42 sekundes.

GRAFIKS**Sabiedrības uzticības Latvijas tiesu varām vērtējums 10 baļļu skalā**

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Uzticība Latvijas tiesu varai – tiesnešu loma tajā” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Egija Vilka

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītājs: lektors Lauris Liepa

Darbs iesniegts Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedrā 25.05.2016.

Metodiķe:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē.

Datums:

Prot. Nr.:

Vērtējums:

Komisijas sekretārs/-e: